

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Miranda Berg

Våld inom idrott – ingen rättslig
angelägenhet?
Om straffansvar vid idrottsutövning

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare: Per Ole Träskman

Straffrätt

VT 2009

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Problemområde	5
1.2 Forskningsläget	6
1.3 Syfte	6
1.4 Disposition	6
1.5 Metod och material	7
1.6 Avgränsning	8
2 IDROTTSRÖRELSEN	9
2.1 Idrottens roll i samhället	9
2.1.1 Idrottsrörelsens självbestämmanderätt	10
2.2 Våldets roll i idrotten	11
2.2.1 Förekomst	11
2.2.2 Reglering	12
2.2.3 Orsaker att inte polisanmäla våld	13
3 BROTT OCH ANSVAR	14
3.1 Brottsbegreppet	14
3.2 Otillåtet risktagande	15
3.3 Ansvarsfrihetsgrunder	17
3.3.1 Samtycke	17
3.3.1.1 Förutsättningarna för giltigt samtycke	18
3.3.1.2 Försvarlighetsbedömningen – samtyckets räckvidd	20
3.3.2 Oskrivna ansvarsfrihetsgrunder	22
3.3.2.1 Social adekvans	22
3.3.2.2 Atypiska gärningar	23
3.3.2.3 Intressekollision	24
3.4 Skador som en del av spelets regler och skador utanför spelets regler	25

4	DEN ALLMÄNNA DEBATTEN	27
4.1	Offentlig debatt	27
4.1.1	Boxningens skadeverkningar	27
4.1.2	Lagen om tillståndsplikt för vissa kampsportsmatcher	29
4.1.3	Europarådet	30
4.1.4	Ishockeyvåld	30
4.2	Mediabevakning – våldsanvändning i kontaktsporter	31
4.2.1	Knytnävsslaget i Helsingborg	31
4.2.2	Övriga uttalanden i media om våldsanvändning i kontaktsporter	33
5	IDROTTSVÅLD I PRAXIS	35
5.1	Domar från hovrätt	35
5.2	Domar från tingsrätt	40
5.3	Sammanfattning av praxis	43
5.3.1	Bristande uppsåt	43
5.3.2	Samtycke	43
5.3.3	Provokation	44
5.3.4	Nödvarn	44
5.3.5	Straffrättsvillfarelse	44
5.3.6	Vittnen	45
5.3.7	Påföljden	45
6	AVSLUTANDE ANALYS	46
6.1	Argument för ansvarsfrihet	46
6.1.1	Individens frihet	46
6.1.2	Idrottens samhällspositiva effekter	47
6.1.3	Undvikande av dubbelbestraffning	49
6.2	Rättsväsendets inställning till idrottsvåld	50
6.2.1	Beslut att inte väcka åtal	52
6.3	Rättssäkerhetsdiskussion	53
6.4	Slutsats	54
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	58
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	61

Summary

This essay is founded on the perception that violence between players on a sporting field or between boxers in a ring, from a legal point of view is treated differently than violence in other areas of society. It is safe to assume that incidents often occur on the sporting field that technically falls under the description of assault in the criminal law, yet prosecution is rare. This differential legal treatment manifests itself at several stages of the course of the judicial process, not only through the decision whether or not to prosecute (where violence occurring between players are looked more favourably upon than other types of violence and thus often remains unprosecuted). The impression of sports violence as a separate legal sphere is further strengthened when analysing jurisprudence and the fact that exemption from criminal liability occurs with significant increase in regard to violence on the sporting field.

The perspective of the essay is both legal and that of the sociology of law. Sports' role in society has an influence on political decisions and attitudes which in turn affects the legal opinion and the judicial treatment of an act. The essay shows the government's as well as the public's position on judicial treatment of sports violence. There is a reluctance to prosecute violence that has a connection to sports practice, from management, the perpetrator, the victim and the spectators – instead there is a wish that the sports movement's own penal system exclusively should handle acts of violence. The public's attitude affects the judicial treatment; in practice by will to report incidents to the police and in theory by unwritten criminal rules of exemption from criminal liability such as social acceptable behaviour.

Consent is the rule of freedom from responsibility that traditionally has been most discussed in relation to sports associated violence. However it is not the only ground for freedom from responsibility that can be applicable to the use of violence in sports practice, or even the one that is of highest relevance. Several unwritten grounds for freedom from responsibility have been developed in literature as a complement to the grounds for freedom from responsibility that are laid down by law. Moreover, in this context, the theory of a negligent act (“gärningsculpa”) as an objective condition for crime can be relevant.

Violence between players constitutes a special case in criminal law. Some of the acts committed within the limits of sports activity could be given exemption from criminal liability by legally acceptable argumentation. Regarding other acts it is more difficult to justify freedom from liability. It is obvious that there is limit to authorized violence. Probably, the limit is what a player would reasonably foresee as a part of the game, within the boundaries of the idea of the game.

There are no cases from the Supreme Court on this issue. Instead an analysis of the argumentation of the lower courts is made in the essay. The conclusion is that among the cases that lead to trial, the convictions are in

majority. At the same time the courts take into account the athletic context, from several points of view.

It is clear that there exists an insecurity concerning how the area of criminally liable acts should be defined, and also what significance ought to be given to the fact that the sports movement has its own penal system. Therefore, the problem ought to be discussed in the perspective of legal security.

Sammanfattning

Uppsatsens utgångspunkt är en upplevelse av att våld mellan spelare på idrottsplanen eller mellan boxare i en boxningsring rättsligt sätt behandlas annorlunda än annat våld i samhället. Inte sällan torde det förekomma gärningar som tekniskt sett faller under beskrivningen av misshandel i 3:5 i brottsbalken, ändå åtalas de endast undantagsvis. Den rättsliga särbehandlingen visar sig på flera plan i den rättsliga processen, inte bara i samband med beslut om åtal (där våld mellan spelare betraktas mer överseende än andra typer av våld och därför ofta inte åtalas). Intrycket av idrottsvåld som en egen rättsfär stärks vid en granskning av doktrin och det faktum att ansvarsfrihet förekommer i ökad utsträckning beträffande våld på idrottsplanen.

Uppsatsen har både ett juridiskt och rättssociologiskt perspektiv. Idrottens roll i samhället har betydelse för rättspolitiska beslut och attityder som påverkar den juridiska bedömningen och den rättsliga behandlingen av en gärning. Framställningen åskådliggör hur regeringens liksom hur allmänhetens inställning till rättslig behandling av idrottsvåld ser ut. Det finns ett motstånd till åtal av våld som har samband med idrottsutövning hos såväl idrottsledning, förövaren, offret och åskådarna - istället är önsknigen att idrottens eget bestraffningssystem exklusivt ska hantera våldsincidenter. Allmänhetens attityd påverkar den rättsliga bedömningen av idrottsvåld; i praktiken i form av anmälningbenägenhet och i teorin i form av oskrivna straffrättsliga ansvarsfrihetsgrunder som social adekvans.

Samtycke i BrB 24:7 är den ansvarsfrihetsgrund som traditionellt sett diskuterats mest i samband med idrottsrelaterat våld. Emellertid är det inte den enda ansvarsfrihetsgrund som kan bli aktuell vid våldsanvändning i samband med idrottsutövning, eller ens den som har störst betydelse. Ett antal oskrivna ansvarsfrihetsgrunder har utvecklats i doktrin som komplement till de lagstadgade ansvarsfrihetsgrunderna. Dessutom kan teorin om gärningsculpa som objektiv brottsförutsättning vara relevant.

Våld mellan spelare utgör ett straffrättsligt specialfall. Vissa av de gärningar som begås inom ramen för idrottslig verksamhet kan ges straffrättslig ansvarsfrihet genom juridisk godtagbar argumentation. För andra gärningar är det svårare att motivera ansvarsfrihet. Att det finns en gräns för tillåtet våld är uppenbart. Troligtvis går denna gräns vid vad en deltagare naturligen kan förutse som del av spelet inom ramen för spelets idé.

Praxis från Högsta domstolen saknas på området. Istället görs i uppsatsen en analys av underrättsinstansernas argumentation. Slutsatsen är att bland de fall som leder till åtal dominerar de fällande domarna. Domstolarna tar samtidigt hänsyn till den idrottsliga kontexten ur en rad aspekter.

Klart är att det finns en osäkerhet dels kring hur det straffbara området ska definieras, dels kring hur stor betydelse som bör tillmätas det faktum att idrottsrörelsen har ett eget bestraffningssystem. Därför bör problemet också belysas ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätt
HR	Häradsrätt (nuvarande tingsrätt)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv, avdelning 1
RF	Sveriges Riksidrottsförbund
RÅ	Riksåklagaren
SF	Specialidrottsförbund
SFS	Svensk författningssamling
SvJT	Svensk Juristtidning
TR	Tingsrätt

1 Inledning

1.1 Problemområde

Augusti 2006. En känd fotbollsspelare ger sin motståndare ett knytnävsslag i magen i samband med en närkamp, under en cupmatch på fotbollsstadion i Helsingborg.

En privatperson som såg matchen anmälde händelsen till polisen i Helsingborg. Men anmälan avskrevs och polisen uttryckte att ”detta är en sak som idrotten kan hantera inom sitt eget regelverk”. Dåvarande överåklagaren i Malmö ansåg att fallet borde tittas närmare på. Han bad därför åklagarkammaren i Helsingborg att utreda händelsen för att se om det eventuellt fanns skäl att inleda en förundersökning. Det mail som han skickade till chefsåklagaren i Helsingborg spreds till pressen, och reaktionerna lät inte vänta på sig. Överåklagaren översvämmades av hatmail, och hotades till och med till livet. I sportbilagorna skrevs krönikor och artiklar med rubriker som skrek ut att fotbollen skulle dö om incidenten åtalades.

Något åtal kom heller aldrig till stånd.

Vad är det med en polisanmälan som får människor att bli så upprörda, att de mordhotar en offentlig person? Vad är det med den rättsliga processen som får sportjournalister och idrottsledare att reagera till den grad, att de är beredda att proklamera fotbollens död? Står och faller verkligen idrotten på idrottsrörelsens bestraffningsmässiga autonomi? Dessa frågor ställde jag mig när jag läste i media om reaktionerna på det rättsliga efterspelet av knytnävsslaget under Helsingborgs hemmamatch för tre år sedan. Det blev upprinnelsen till detta arbete.

Det ovan sammanfattade fallet må ha fått mycket uppmärksamhet i media, men de åsikter som uttrycktes från privatpersoner och media är inte unika för detta fall. Från idrottsvärlden hörs ofta åsikten, att rätten och juridiken ska hålla sig utanför idrotten. Inom idrotten har man sina egna regler och sitt eget sanktionssystem – och det finner man tillräckligt.

Det finns dock ingen generell regel som säger att det som sker inom idrotten ska vara undandraget samhällets lagar. Tvärtom gäller brottsbalkens bestämmelser överallt i samhället. Ändå är det ett faktum att våldet på idrottsplanen sällan åtalas. Det beror knappast på brist på vittnen eller bevisning; en match kan ha tusentals åskådare och många större matcher filmas.

Inom många idrottsgrenar är gärningar som uppfyller rekvisiten i misshandelsparagrafen oundvikliga. Inom exempelvis ishockey hetsas dessutom spelarna inte sällan till ytterligare våld. Hur kan det motiveras juridiskt att dessa typer av misshandel i åtskilliga fall inte anses straffbar? Är en sådan ordning, en ”rättsfri zon”, rimlig? Är den rättssäker? Vem gör egentligen bedömningen av idrottsvåldets rättsenlighet; är det idrottsgrenens disciplinnämnd, är det åklagaren eller är det domstolen?

1.2 Forskningsläget

I takt med idrottens kommersialisering, internationalisering och professionalisering har juridiken fått allt större betydelse för idrottsrörelsen. Detta har gjort att ett nytt rättsområde har utvecklats – idrottsjuridiken. Det ämne som kallas idrottsjuridik är brett och handlar främst om föreningsrätt, arbetsrätt och skatterätt, men även frågan om hur våld på idrottsplanen bör behandlas juridiskt kan falla in under ämnet.

Forskningen inom idrottsjuridik är i Sverige sparsam. Området har fått större utrymme i U.S.A. och Storbritannien, där det går under beteckningen Entertainment and Sports Law eller Sport and Recreation Law och ofta har en given plats vid de juridiska fakulteterna. Det kan dock noteras att juridiska fakulteten i Umeå nyligen har startat en kurs i idrottsjuridik. Även Malmö Högskola kommer att starta en fristående kurs i idrottsjuridik. Ämnet verkar med andra ord vara på framväxt även i vårt land.

I Sverige är det framför allt Krister Malmsten som har bidragit till den idrottsjuridiska doktrinen. Krister Malmsten är idag ordförande i Riksidrottsnämnden samt chefsjurist i Svenska fotbollförbundet men har tidigare författat flera böcker.

Även Bo Carlsson, verksam vid det idrottsvetenskapliga programmet vid Malmö högskola samt professor i rättssociologi, har skrivit flera vetenskapliga artiklar som tar upp frågan om idrottsligt våld; främst ur ett samhällsvetenskapligt och rättssociologiskt perspektiv.

Slutligen kan nämnas att Svensk Idrottsjuridisk Förening varje år ger ut en skriftserie med aktuella artiklar av jurister och idrottsintresserade, där idrottsligt våld diskuteras med jämna mellanrum.

I straffrättslig doktrin nämns ofta våld som utövas i idrottsliga sammanhang som ett straffrättsligt specialfall. De senaste årtiondena torde det främst vara Nils Jareborg som ägnat frågan uppmärksamhet. Även Ivar Agge, Ivar Strahl och Per-Olof Ekelöf har alla resonerat kring brott och ansvar ur aspekter som är av intresse för frågeställningen.

1.3 Syfte

Syftet med denna framställning är att utreda argumenten för straffrihet när våld utövas i idrottsutövande sammanhang, från juridiskt håll samt från idrottsrörelsens håll, och att därefter undersöka hur idrottsvåld behandlas i praxis. Diskussion förs sedan kring hur den rättsliga behandlingen av idrottsvåld motsvaras av allmänhetens syn på idrottsvåld, samt huruvida det uppkommer några rättssäkerhetsaspekter på den nuvarande ordningen.

1.4 Disposition

Inledningsvis beskriver jag, för att få en helhetsbild av problemställningen, kort vilken roll idrotten har och har haft i det svenska samhället. Därefter

försöker jag identifiera våldets roll i idrottsutövandet, samt beskriver hur detta våld sanktioneras och bemöts av idrottsrörelsen.

I nästföljande kapitel ställer jag mig frågan på vilka juridiska grunder man kan hävda ansvarsfrihet vid användande av våld inom idrottsutövning. Här redovisas olika ståndpunkter och teorier i straffrättslig och idrottsvetenskaplig doktrin. Kapitlet inleds med en beskrivning av vad som konstituerar en brottslig gärning. Fokus ligger sedan på ansvarsfrihetsgrunder som samtycke och social adekvans.

I kapitel 4 redogörs för den offentliga debatten angående framför allt boxningen, med även annat idrottsligt våld, och huruvida staten bör uppmuntra och tillåta våldsanvändning som fritidssysselsättning. I en andra del av kapitlet redogörs för den mediala debatten. Den kan nämligen sägas spegla allmänhetens syn på rättsligt ingripande vid idrottsligt våld, och ge en bild av det allmänna rättsmedvetandet. Här upptas även de uttalanden som idrottsledare liksom åklagare gjort i media.

I kapitel 5 redovisas praxis. Domstolarnas resonemang och dess hänsynstagande till den idrottsliga kontexten sammanfattas i slutet av kapitlet.

I en avslutande analys sammanfattar jag vad uppsatsen kommit fram till och för en diskussion i enlighet med det ovan beskrivna syftet med uppsatsen, för att till slut försöka besvara de frågeställningar som uppställts i inledningen.

1.5 Metod och material

Till viss del är denna framställning tvärvetenskaplig. En del av uppsatsen har en rättssociologisk inriktning. I förhållande till den ovan nämnda forskningen, kommer alltså denna uppsats bestå av en kombination av ett juridiskt och rättssociologiskt perspektiv på problemet. Rättspraxis och en grundlig genomgång av de juridiska brottsförutsättningarna behandlas enligt min mening med fördel *tillsammans* med en diskussion om juridikens roll i samhället och i idrotten – det är till och med en nödvändighet för att förstå det idrottsliga våldets rättsliga särställning. Fokus är dock alltså straffrätt varför den rättssociologiska diskussionen inte kommer att sträckas alltför långt.

I kapitlet om idrottsrörelsen respektive avsnittet bestående av mediabevakning har jag således inte enbart använt mig av traditionell rättsdogmatisk metod. Utöver förarbeten består kapitlet av litteraturstudier inom ämnena historia och filosofi, samt av en stor del artiklar från dags- och kvällspress. Jag har också gjort en mindre skriftlig intervju. I kapitlet som behandlar den juridiska regleringen, består källorna däremot av lag och förarbeten, i viss mån praxis samt inte minst doktrin. Avsnittet i nästföljande kapitel om den offentliga debatten bygger på förarbeten samt riksdagstryck i form av motioner och frågor.

Rättspraxis består av tingsrättsdomar och hovrättsdomar. Det finns inga HD-domar inom ämnet. Syftet med rättsfallsgenomgången blir således inte att redovisa prejudikat, utan att hitta allmänna tendenser inom den rättsliga behandlingen av idrottsvåld samt att göra en argumentationsanalys av

domstolarnas uttalanden. Jag har valt att ta med merparten av de hovrättsdomar som jag har kännedom om, samt ett urval av de tingsrättsdomar jag känner till. I rättsfallsredovisningen har Krister Malmstens bok "Idrottsvåld och idrottstvister" varit till oerhört stor hjälp. Denna rättsfallssamling är emellertid utgiven 1994, och att hitta senare domar från underrättspraxis har visat sig vålla stora problem. Därför finns knappt någon nyare rättspraxis redovisad i uppsatsen. Syftet med redovisningen av rättspraxis hindras dock inte därav; den allmänna bild som jag fått under arbetets gång av idrottsvåldets behandling i domstolarna, vilken även kan skönjas i det hovrättsfall från 2008 som finns med i framställningen, är att domstolarnas resonemang inte har förändrats nämnvärt under den tid som föreflöt de senaste 15 åren.

1.6 Avgränsning

Med idrottsvåld, som är ett grundläggande begrepp i framställningen, avses först och främst misshandel – av normalgraden (BrB 3:5), grov (BrB 3:6) eller ringa (BrB 3:5). Våldet kan hypotetiskt sett även bestå av mord (BrB 3:1), dråp (BrB 3:2) eller vållande till annans död (BrB 3:7). Slutligen kan vållande av kroppsskada (BrB 3:8) vara aktuellt. Förolämpning och ofredande skulle visserligen kunna definieras som våld, och dess förekomst på idrottsplanen är säkerligen rättsligt intressant, men dessa mindre förseelser lämnas utanför uppsatsen.

Vidare ska, för att våldet ska falla under uppsatsens frågeställning, samtliga utövare vara idrottsmän, det vill säga spelare eller deltagare. Det betyder att läktarvåld, huliganbråk och liknande företeelser inte avses. Ett par av rättsfallen handlar om våld från en spelares sida riktat mot matchdomaren; dessa rättsfall har också medtagits då argumentationen i dessa fall belyser problematiken med idrottsplanen som rättssfär.

I första hand åsyftas i uppsatsen organiserad idrottsutövning, det vill säga idrottsutövning inom ramen för en klubbverksamhet, men det utesluter inte att en del av straffrättsliga resonemangen kan ha betydelse även beträffande oorganiserad idrottsutövning, lek och dylikt.

Då uppsatsen har en straffrättslig fokus, lämnas skadeståndsrättslig praxis och doktrin utanför. När det gäller risktagande och ansvar kan det emellertid finnas relevanta diskussioner även inom det skadeståndsrättsliga området.

2 Idrottsrörelsen

2.1 Idrottens roll i samhället

Idrotten är idag en folkrörelse med ca 3 miljoner utövare i 20 000 föreningar.¹ Det får anses belagt att idrott och motion är nyttigt för både kropp och hjärna. Traditionellt sett har idrottsrörelsen också lockat en stor andel ungdomar. Det har framhållits att ”genom att ta hand om ungdomen från tidig ålder och anvisa stimulerande gruppaktiviteter samlar idrottsrörelsen många ungdomar till sig som eljest säkerligen skulle hamna i andra grupper där håglöshet, missbruk och även brott förekommer”, och att idrottsrörelsen därmed gör en enorm insats för det brottsförebyggande arbetet.² Någon forskning som kan styrka detta påstående finns inte, varken i Sverige eller internationellt, men från ungdomar hörs inte sällan uttalanden i stil med att ”man vet aldrig hur det hade gått om jag inte haft idrotten”.³

För 2008 anvisades 445 miljoner kronor av statsbudgeten till idrotten. Därutöver får idrottsrörelsen stöd från AB Svenska Spel i form av bolagets vinstöverskott samt genom särskilda satsningar, för 2008 rörde det sig om totalt ca 1,4 miljarder i bidrag till idrotten från bolaget.⁴

Det var i början av 1900-talet som den frivilligt organiserade idrotten fick sina första statsanslag, vilket kan ses som ett officiellt erkännande av idrottens samhällsnytta. Ända sedan dess har det dock funnits ett spänningsförhållande mellan idrottsrörelsens autonomi och den statliga styrningen. En fråga som ständigt varit aktuell är i vilken utsträckning det offentliga stödet ger rätt för staten att ställa krav på idrottsrörelsen.⁵

Av *förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet* framgår att syftet med statsbidraget bland annat är att göra det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion, att främja integration och god etik, och att bidra till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främja en god hälsa hos alla människor (4 §). Statsbidraget kan beviljas specialidrottsförbund och lokala idrottsföreningar anslutna till Sveriges Riksidrottsförbund, samt Sveriges olympiska kommitté och kommuner som vill skapa bättre möjligheter för elitsatsande ungdomar (6 §).

Utgångspunkten för det statliga stödet är inte att idrott som kultur- och samhällsfenomen har ett egenvärde som i sig är värt statligt stöd. Istället är det idrottens effekter som uppmuntras - att generera folkhälsa och en meningsfull tillvaro för många människor, integrera marginaliserade grupper och främja demokratiska och etiska ideal. Genom sitt bidrag till

---

¹ www.rf.se. Det angivna antalet avser idrottsföreningar som är anslutna till RF. När begreppet ”idrottsrörelsen” används i denna framställning, omfattas i princip all organiserad idrott; men begreppet kan också representera idrottsutövare i allmänhet.

² Lindstedt m.fl: *Idrottsjuridik*, Stockholm 1976 s. 179.

³ ”Idrotten fungerar som ett filter mot riskmiljöer”, *Apropå* 4-5 2004.

⁴ Prop. 2008/09:126 s. 11.

⁵ SOU 2008:59 s. 81f, s. 103f.

folkhälsan kopplas idrotten till den allmänna välfärdspolitiken. Ett viktigt mål med att stödja den frivilligt organiserade idrottsrörelsen är att alla människor oavsett faktorer som ålder, kön, socioekonomi, härkomst och funktionshinder ska ha lika möjlighet, resurser och villkor att få del av idrottens positiva effekter.⁶

2.1.1 Idrottsrörelsens självbestämmanderätt

Idrottsrörelsen har alltid haft en önskan om att bedriva sin idrottsliga verksamhet utan påverkan från det yttre samhället. Denna strävan efter autonomi tycks vara mer påtaglig inom idrottsrörelsen än i andra typer av föreningar, den tycks till och med ”djupt rotad i den egna självbilden”.⁷

Idén om oberoende har av vissa forskare kopplats samman med idrottens historiska och traditionella roll i samband med religiösa högtider och fester, som i det antika Grekland då idrotten utövades inom ceremoniella tillställningar vid sidan om politiken och vardagens bekymmer. Drömmen om idrotten som ett från samhället oberoende fenomen har därefter levt kvar, och senare yttrat sig genom bland annat amatöridealet under 1800-talet. Bilden av idrotten som något statiskt och oföränderligt, med en egen själ och en egen moral, som ska stå bortom politiskt och socialt inflytande bekräftas av historiker.⁸ Det har också framhävts att det faktum att idrotten utgör en ”skapad verklighet” med egna uppfattningar om vad som är meningsfullt eller värdefullt, är vad som lockar människor att frivilligt underordna sig dess regler. Autonomi skulle då vara en förutsättning för idrotten som samhälls- och kulturfenomen. Att försöka styra innehållet i idrotten har påståtts innebära ett illegitimt övertramp och har jämförts med den frihet en konstnär förlorar om externa intressen avgör vad som ska målas - idrottens karaktär skadas om utomidrottsliga värderingar får påverka dess form och innehåll.⁹

Strävan efter autonomi kan också hänvisas till idrottens kunskapsöverläge, ett argument som utgår från tanken att verksamheter alltid utformas mest effektivt av de aktörer som har störst kompetens på områden.¹⁰

Juridiskt sett kan som argument för idrottsrörelsens självbestämmanderätt hänvisas till föreningsfriheten, vilken ytterst har stöd i den svenska grundlagen, nämligen i regeringsformen 2:1. Där stadgas i femte punkten att *”varje medborgare gentemot det allmänna är tillförsäkrad frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften”*.

Föreningsfriheten är förvisso en grundläggande rättighet i det demokratiska samhället, men stadgandet i grundlagen ger inte svar på var gränserna för föreningens självbestämmanderätt går och vad den innebär. Klart är i alla fall regleringen inte automatiskt innebär att en förening står över det straffrättsliga systemet. Idrottsrörelsen utgör fortfarande en del av samhället och dess rättsordning.

---

⁶ SOU 2008:59 s. 146ff.

⁷ Norberg, Johan R: Idrottens väg till folkhemmet, 2004 s. 31.

⁸ Se Norberg 2004 s. 31ff.

⁹ Lindfelt, Mikael: Idrott och moral. Reflektioner över idrottens ideal 1999 s. 31ff.

¹⁰ SOU 2008:59 s. 111.

2.2 Våldets roll i idrotten

2.2.1 Förekomst

Man kan dela in idrottsvåldet i två varianter. Den första typen av våld ingår i de sporter, där det på ett eller annat sätt är en del av utmaningen och syftet att skada sin motståndare. Sådana idrotter är boxning och olika kampsporter. Alla kampidrotter har regler som utövaren måste följa; utövandereglerne kan innebära begränsningar i fråga om vilka områden som man får sikta på med ett slag eller en spark. De enskilda idrottsgrenarnas regler kommer inte att diskuteras närmare utan istället hänvisas till respektive idrottsförbund.

Den andra typen av våld förekommer i lagsporter av olika slag, där det i spelets idé visserligen inte finns något självändamål med att skada en motspelare, men där det oundvikligen sker sådana skador ändå. Sådana så kallade kontaktsporter där det regelbundet sker sammandrabbningar mellan spelare är exempelvis ishockey, fotboll, basket, handboll och innebandy. Skador inom denna typ av idrotter kan orsakas mer eller mindre uppsåtligt. En spelare kan slinta med en spark och råka träffa motståndarens ben istället, men spelaren kan också medvetet utdela en hård tackling för att nå bollen. I vilken mån spelreglerna tillåter tacklingar och kontakt varierar från idrott till idrott; återigen hänvisas till respektive idrottsförbunds spelregler.

Krister Malmsten har uppställt ett diagram, där han bedömer våldslagen vid ett *regelenligt* utövande av ett antal olika idrotter. Inom fotboll, handboll och bandy ligger enligt diagrammet våldet över gränsen för ofredande, strax under gränsen för ringa misshandel. Inom ishockey och brottning når våldet över ringa misshandel, strax under gränsen för misshandel av normalgraden. Inom boxning kan våldet nå nästan ända upp till gränsen för grov misshandel.¹¹

Helt ovanligt tycks det heller inte vara att en upprörd spelare slår till en annan spelare utanför kamp om bollen eller pucken. Skallningar förekommer då och då inom fotbollen. Så kallad crosschecking, att en spelare fattar klubban med båda händerna och tacklar en motspelare med den delen som är mellan händerna, är inte ovanligt inom ishockeyn. Det förekommer också att det utvecklas rena slagsmål mellan spelare på grund av upprörda känslor och en allmän aggressiv stämning, vanligast förekommande torde detta vara inom ishockey. Här kan det till och med vara så att slagsmålen har ett underhållningsvärde i sig, att publiken anser att de hör till sporten och upplever att en match med slagsmål är en bra match.¹²

Det kan konstateras att ett visst mått av regelenligt våld, men även regelvidrigt våld, är en del av spelet. I så gott som alla matcher sker ett eller annat regelbrott, och de allra flesta spelare bryter någon gång mot en

---

¹¹ Malmsten, Krister: "Culpavariabler vid idrottsskador", Idrottsjuridisk skriftserie Nr 5, Ödeshög 2001, s. 120.

¹² "På djupet: Våld – en naturlig del av idrotten?" Svensk Idrott, nr 4 2008.

spelregel. Man kan formulera det som att en idrott inte enbart definieras av sina regler.¹³

Inte sällan förs diskussioner om huruvida ”klimatet blivit hårdare” och våldet på idrottsplanen ökat. Om så är fallet är svårt att fastslå. Bo Carlsson är övertygad om att våldet inom idrotten ökat.¹⁴ Krister Malmsten är av motsatt uppfattning; han anser att antalet våldsincidenter är ungefär på samma nivå som de senaste 30 åren. Han uppger att bland de ca 100 överklagade ärenden som handläggs i Riksidrottsnämnden varje år handlar ca 2-5 % om våld.¹⁵ Att antal anmälda eller överklagade ärenden inte har ökat kan dock ha andra orsaker, som att våldsanvändningen blivit mer accepterad bland ledare och domare.

För att få en bild av hur det regelvidriga våldet inom olika idrottsgrenar kan se ut, kan man titta på avgöranden från respektive idrottsförbunds disciplinnämnd. Några sådana avgöranden kommer inte att redovisas här, men nämns under 4.2.2 och i kapitel 5.

2.2.2 Reglering

Kärnan i idrottens rättssystem är Sveriges Riksidrottsförbunds stadgar. Riksidrottsförbundets stadgar är bindande för alla föreningar som är medlemmar i förbundet. I dagsläget finns 68 specialidrottsförbund inom RF, till exempel Svenska Fotbollförbundet, Svenska ishockeyförbundet, Svenska handbollförbundet och Svenska innebandyförbundet, och varje förbund har sina lokala distriktsföreningar.

Idrottens bestraffningsregler återfinns i 14 kapitlet i RF:s stadgar.¹⁶ I 2 § i 14 kapitlet finns en uttömmande katalog över de förseelser som kan föranleda sanktionering. I åttonde punkten anges exempelvis att den som i anslutning till idrottsverksamhet gjort sig skyldig till skadegörelse, utövat våld eller försökt utöva våld mot en annan person eller som hotat någon, kan ådömas bestraffning. För att någon ska kunna straffas för våld enligt denna punkt krävs att våldet antingen förekommit i ett sammanhang där angrepp mot kroppen är otillåtet, eller påtagligt överskridit de gränser som anges i tillämpliga regler.¹⁷

De sanktioner som kan komma ifråga är tillrättavisning, böter eller avstängning (diskvalifikation), vilket framgår av 3 §. Tillrättavisning är den lindrigaste påföljden och innebär ett skriftligt påtalande av det fel som begåtts samt en anmaning till den felande att i framtiden rätta sig efter gällande bestämmelser (4 §). Böter innebär att den felande åläggs att utge visst belopp till det SF inom vars verksamhetsområde förseelsen har begåtts; bötesbeloppet kan uppgå till högst 500 000 kr (5 §). Avstängning innebär att den felande inte får delta i tävling eller uppvisning och/eller utöva uppdrag i

---

¹³ Carlsson, Bo: *”Rättens hantering av vrede, provokationer och samtycke inom idrotten”*, Idrottsjuridisk skriftserie Nr 12, Växjö 2007 s. 70.

¹⁴ ”Idrotten har ett eget rättssystem”, Apropå nr 4-5/2004.

¹⁵ Skriftlig intervju med Krister Malmsten 2009-04-27.

¹⁶ De bör särskiljas från de bestraffningar som utdelas av en domare under match.

¹⁷ Malmsten, Krister: *Idrottens bestraffningsregler med förklaringar*, Stockholm 2002 s. 40.

den idrottsgren inom vilken förseelsen har begåtts, eventuellt kan avstängningen gälla alla idrottsgrenar. Avstängningen kan även omfatta träning. Avstängning kan bestämmas till högst två år eller för tiden intill dess visst antal tävlingstillfällen annars skulle ha förekommit för den felande (6 §). Våldsanvändning bör normalt leda till diskvalifikation.¹⁸

Ett bestraffningsärende ska kunna bli föremål för prövning i tre instanser. Först prövas ärendet, efter anmälan, i specialidrottsförbundets lokala distriktstyrelse eller dess disciplinnämnd (8 §). Om ärendet överklagas prövas det i vederbörande SF-styrelse eller disciplinnämnd. Sista instansen är Riksidrottsnämnden, som hör till RF, inför vilken krävs prövningstillstånd (19 §).

Ordföranden och vice ordföranden i Riksidrottsnämnden måste enligt stadgarna vara förfarna i domarvärv inom Domstolsväsendet (4 kap. 6 §).

Hur ärendet ska handläggas – rätt för den anmälde att yttra sig med mera – framgår av 12 §. Vid avsaknad av regler i RF:s stadgar tillämpas rättegångsbalkens straffprocessuella bestämmelser analogt.¹⁹

2.2.3 Orsaker att inte polisanmäla våld

Efter varje match skriver domaren inom de flesta lagidrotter en matchrapport. Av matchrapporten ska framgå om det har inträffat några allvarligare incidenter under spelets gång. Rapporten lämnas sedan in till respektive förbunds disciplinnämnd. Men att även polisanmäla allvarliga incidenter är inte rutin; tvärtom tycks steget dit långt.

En vanlig devis inom idrotten är att ”den som ger sig in i leken får leken tåla”. Uttrycket kan man höra redan bland barnen på skolgården, och det tycks leva kvar som en stående norm för den som sysslar med idrottsutövning. Ett argument från motspelaren som kanske gjort en för hård tackling, som får stå oemotsagt.

De som idrottar har ett gemensamt intresse av att spelet ska fortsätta, trots att det förekommit smärre incidenter som strider mot spelets regler. Om en av spelarna skulle börja skapa en konflikt kring en mindre förseelse, stannar spelet av. Dessutom skulle spelaren själv kunna förlora på en polisanmälan, med tanke på att han själv kan vara den som gör en regelvidrig tackling nästa gång. Ofta vill man inte heller inte gärna polisanmäla en vän eller idrottskamrat; det kan med andra ord även vara en moralisk fråga.²⁰

Utövare såväl som ledare verkar vara överens om att idrottsrörelsen bäst hanterar sina egna våldsincidenter. Den tysta överenskommelsen är att ”det som händer på planen, stannar på planen”. Den idrottsliga lagföringen anses som straff nog och att låta överträdelser bedömas disciplinärt såväl som i ordinär domstol ses som obefogad dubbel bestraffning.²¹

---

¹⁸ Malmsten 2002 s. 41.

¹⁹ Malmsten 2002 s. 101.

²⁰ Se Carlsson 2007 s. 69f, samt Bengtsson, Bertil: Skadestånd vid sport, lek och sällskapsliv, Stockholm 1962 s. 49, där det förs ett resonemang om allmänhetens inställning till straff- och skadeståndsansvar vid skadevållanden på idrottens område.

²¹ Lindstedt 1976 s. 180.

3 Brott och ansvar

3.1 Brottetsbegreppet

Av brottsbalkens inledande paragraf framgår att brott är en gärning som är beskriven i lag eller författning och för vilken straff är föreskrivet (BrB 1:1).

I brottsbalkens tredje kapitel återfinns brotten mot liv och hälsa, och följande paragrafer uppställer rekvisiten för misshandel respektive grov misshandel:

5 § Den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, döms för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

6 § Är brott som i 5§ sägs att anse som grovt, skall för grov misshandel dömas till fängelse, lägst ett och högst tio år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller eljest visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Även om en gärning passar in på en brottsbeskrivning, såsom misshandelsparagraferna ovan, och det subjektiva rekvisitet i form av uppsåt eller oaktsamhet (vilket framgår av BrB 1:2) är uppfyllt kan det emellertid finnas olika omständigheter som gör att ansvar ändå inte kan ådömas. Det kan med andra ord finnas olika *ansvarsfrihetsgrunder*. Brottsbeskrivningarna i brottsbalken sträcker nämligen i en del fall kriminaliseringen för långt – varför förbehåll måste göras för en del fall som inte ska utgöra brott trots att de uppfyller rekvisiten i en brottsbeskrivning.²²

I brottsbalkens kapitel 24 uppställs ett antal omständigheter som gör att en straffbar gärning ändå anses berättigad, och därmed rättsenlig. Exempel på sådana omständigheter är nödvärn i 24:1, nöd i 24:4 och samtycke i 24:7. Dessa ansvarsfrihetsregler är objektiva, vilket innebär att en tilltalad inte ska dömas till ansvar även om han inte förstod att ansvarsfrihetsgrunden förelåg. Detta är dock inte samma sak som att en person har missuppfattat en ansvarsfrihetsregel, i sådana fall inträder inte ansvarsfrihet.²³

I doktrinen har också utvecklats teorier om olika möjligheter för domstolarna att finna en straffbelagd gärning tillåten trots att det saknas en lagstadgad undantagsregel.

Resultatet av att en ansvarsfrihetsregel är tillämplig är att brott inte föreligger. Ansvarsfrihetsgrunderna bör alltså hållas isär från de

---

²² SOU 1988:7 s. 39.

²³ SOU 1988:7 s. 39f.

omständigheter som kan medföra påföljdseftergift enligt 29 kapitlet brottsbalken. Påföljdseftergift innebär att brott förvisso har begåtts, men att påföljden av olika skäl bör bortfalla. Enligt 29:3 5 p finns dock möjlighet att som förmildrande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet beakta om gärningen, utan att vara fri från ansvar, är sådan som avses i 24 kap.

Nils Jareborg har utvecklat ett brottsbegrepp, som kan vara till hjälp i den följande framställningen. Enligt detta brottsbegrepp konstitueras ett brott av en otillåten gärning tillsammans med personligt ansvar.²⁴ För att komma fram till att ansvar kan ådömas, måste man enligt modellen passera sex nivåer:

I-IV. OTILLÅTEN GÄRNING

- I. Gärningen ska vara *straffbelagd*, enligt en enskild brottsbeskrivning alternativt ska kraven för en osjälvständig brottsform vara uppfyllda.
- II. *Gärningskontroll* - det krävs att gärningsmannen haft kontroll över sitt handlingsförlopp och samtidigt tagit risker som inte kan tolereras (otillåtet risktagande - gärningsculpa). Det otillåtna risktagandet ska också vara relevant för resultatets uppkomst.
- III. Gärningen måste *strida mot svensk lag*.
- IV. Gärningen är inte *rättsenlig*, det vill säga att det inte finns någon undantagsregel som tillåter gärningen.

V-VI. PERSONLIGT ANSVAR

- V. *Skuldrekvisitet* är uppfyllt - uppsåt eller oaktsamhet.
- VI. *Gärningen är inte helt ursäktad* på grund av att någon skriven eller oskriven undantagsregel är tillämplig.

Detta kapitel fokuserar på nivå IV, gärningens rättsenlighet, med andra ord huruvida det finns några ansvarsfrihetsgrunder som kan göra att det våld som använts i ett idrottsligt sammanhang inte bör konstituera ett brott trots att det uppfyller rekvisiten för misshandel. Även otillåtet risktagande kommer att diskuteras.

3.2 Otillåtet risktagande

Enligt Jareborgs teori om gärningsculpa ska ansvar för en handling endast följa om gärningsmannen tagit en otillåten risk. Jareborg uttrycker att en konkret kontrollerad handling bedöms som oaktsam om den innefattar ej godtagbara risker för förverkligandet av kontrollerade följder av en viss typ. Riskerna ska vara sådan att det finns goda skäl att avstå från att utföra handlingen.²⁵ Riskbedömningen ska alltid ske från gärningsmannens

²⁴ Jareborg, Nils: Straffrättens ansvarslära, Uppsala 1994 s. 20-25.

²⁵ Jareborg 1994 s. 44.

synpunkt, det vill säga det måste finnas en kausallinje som leder till den oönskade följden som för någon i gärningsmannens position framstår som plausibel.²⁶

Att avgöra vad som är ”goda skäl att avstå” är dock inte helt enkelt. När det skall avgöras om ett otillåtet risktagande skett görs alltid en intresseavvägning, och en sådan avvägning kan bli olika beroende på vilken tidsperiod och vilken typ av samhälle man lever i eftersom det sociala värde som tillmäts en gärning påverkar utgången av en domstols bedömning.²⁷

Huruvida man bör avstå från en handling beror också på vilken typ av risk som föreligger – dödsfall eller endast risk för lindrig kroppsskada – samt hur stor risken faktiskt är. Att avlossa ett skott mot någon är uppenbart oaktsamt, enligt praxis är det också oaktsamt att till exempel öppna spåravgnsdörrar under färd (NJA 1946 s. 28), att skaka ett spädbarn (NJA 1992 s. 85) och att föranleda att en sjuk person inte uppsöker läkare (NJA 1938 s. 69). En knuff ansågs utgöra otillåtet risktagande i fallet NJA1930 s. 463, men inte i NJA 1978 s. 356, och inte heller utgjorde kastande av en knallpjäs otillåtet risktagande i SvJT 1967 rf s. 49.

I praxis har utvecklats standarder för godtagbart beteende, så kallade aktsamhetsstandarder. Dessa kan bestå av normer, ordningsregler eller sedvana, och är ett hjälpmedel för domstolarna i deras culpabedömning.²⁸

Sammanfattningsvis kan man säga att vid bedömning av huruvida gärningsculporna föreligger bör man särskilt beakta:

- (a) graden av avvikelser från godtagbart beteende (aktsamhetsstandarderna)
- (b) riskernas karaktär
- (c) graden av plausibilitet hos det konkreta händelseförloppet
- (d) de hotade intressernas relativa värde.²⁹

De regler i form av säkerhetsföreskrifter som finns inom olika idrottsgrenar kan ses som relativt säkra standarder för godtagbart beteende. Åtminstone torde detta gälla vid sporter som åtnjuter statligt eller kommunalt understöd, där ju utövningen av idrottsgrenen måste anses tillgodose ett godtagbart allmänt intresse. Inom många sporter, inte minst lagsporter som fotboll, handboll, innebandy och ishockey, gör dock idrottsgrenens natur att regelöverträdelser ofta är oundvikligt. Det är inte alls ovanligt att sådana regelöverträdelser leder till personskador. Skadorna kan ibland bli betydande. Att statsmakterna inte ingriper med förbud mot dessa idrottsgrenar tyder enligt Jareborg på att ett risktagande genom en ”naturlig” regelöverträdelse anses som tillåtet, medan det ligger närmare till hands att se en grov överträdelse, som är främmande för spelets idé, som otillåten.³⁰

Frivilligt deltagande, med insikt om utövandets risker, är en förutsättning för att gränsen för godtagbart risktagande ska ligga på den nivå som

---

²⁶ Jareborg 1994 s. 32.

²⁷ Jareborg 1994 s. 44.

²⁸ Jareborg 1994 s. 51.

²⁹ Jareborg 1994 s. 68.

³⁰ Jareborg 1994 s. 58.

redogjorts för ovan. Betydelsen av frivilligt deltagande diskuteras mer utförligt nedan under avsnittet om samtycke.

Det bör förtydligas att faktumet att en handling är oaktsam såsom det talas om i detta kapitel - gärningsculpa - inte har någonting med det personliga ansvaret (gärningsmannens uppsåt eller oaktsamhet; personlig culpa) att göra. Det handlar således inte om det subjektiva rekvisitet, utan om de objektiva rekvisiten för att en gärning ska bedömas som brottslig. Denna åtskillnad kan ha betydelse bland annat för medverkansläran; en person kan dömas för medverkan trots att personligt ansvar saknas hos huvudgärningsmannen, men inte om de objektiva rekvisiten för gärningen inte är uppfyllda.

När det gäller gärningsculpans förhållande till uppsåts- respektive oaktsamhetsbrott så är bedömningen av tillåtet respektive otillåtet risktagande relevant i båda fallen.

Det bör också påpekas att teorin om gärningsculpa inte är helt vedertagen i praxis. Den har ibland ansetts utgöra en onödig omväg för att nå ett resultat som man i många fall lika gärna kan nå genom en ansvarsfrihetsgrund eller genom bedömning av personlig culpa. Det är ett svåränvänt rättsligt instrument, vars fördel också är dess nackdel – möjlighet att anpassa området av otillåtna gärningar efter nya behov och värderingar, med risk för godtyckliga avgöranden.³¹

Just begreppet ”gärningsculpa” är Jareborgs, men man kan tala om otillåtet risktagande utan att använda detta begrepp. En bedömning av vilken grad av risktagande som kan tolereras samt en avvägning mellan de risker en handling medför och handlingens nytta eller värde ur samhällssynpunkt används också inom den nordiska rättsstridighetsläran, som dock hade störst betydelse under första halvan av förra seklet.³²

3.3 Ansvarsfrihetsgrunder

3.3.1 Samtycke

Samtycke som ansvarsfrihetsgrund infördes i brottsbalken den 1 juli 1994, som en kodifiering av vad som tidigare ansetts gälla utan stöd i lag. Ursprungligen kan samtyckets ansvarsbefriande verkan spåras tillbaka till den romerska rätten, där principen uttrycktes ”volenti non fit iniuria”; den samtyckande sker ingen orätt. Tanken bakom samtyckets ansvarsbefriande verkan är att man anser att var och en har rätt att själv bestämma över sina intressen. Om någon avstår från dessa intressen – genom att lämna samtycke till att en annars straffbelagd gärning begås mot denne - har staten inte längre någon anledning att skydda dem, det vill säga det saknas ett

---

³¹ Se Jareborg, Allmän kriminalrätt, Uppsala 2001 s. 203 och Jareborg 1994 s. 67.

³² Bengtson 1962 s. 20f och Agge, Ivar, Straffrättens allmänna del III, Stockholm 1964 s. 332.

skyddssubjekt. Personlig handlingsfrihet anses med andra ord väga över, dock inom vissa gränser.³³

Bestämmelsen i 24:7 lyder:

”En gärning som någon begår med samtycke från den mot vilken den riktas utgör brott endast om gärningen, med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter, är oförsvarlig.”

3.3.1.1 Förutsättningarna för giltigt samtycke

För att samtycket ska få ansvarsbefriande verkan krävs att det finns någon form av garanti för att den enskilde faktiskt har gett upp det straffskyddade intresse som det är fråga om – samtycket måste med andra ord vara giltigt.

Det ska för det första ha lämnats av någon som är behörig att förfoga över det ifrågavarande intresset. När det gäller misshandel och övriga brott mot tredje kapitlet i brottsbalken uppställer denna förutsättning sällan några problem, då ju var och en äger bestämma över sig själv. Vårdnadshavaren kan lämna ansvarsbefriande samtycke till vissa gärningar som syftar till att tillgodose barnets behov av omvårdnad, trygghet och god fostran, något som följer av 6:2 föräldrabalken.³⁴

Samtycket ska också ha lämnats av någon som är kapabel att förstå innebörden av det lämnade samtycket. Att vara omyndig eller ha en psykisk störning utesluter inte i sig att man kan lämna ett giltigt samtycke; utan det måste i varje enskilt fall göras en bedömning av den samtyckandes verklighetsuppfattning och förmåga att förstå handlingens innebörd. I NJA 1974 s. 614 ansågs till exempel en femårig flicka inte kunna ge giltigt samtycke som kunde utesluta ansvar för olaga frihetsberövande. Ju allvarligare ett ingrepp är, desto större krav ställs på den samtyckandes mognad.³⁵

Vidare måste samtycket vara frivilligt. Om det lämnats under psykiskt eller fysiskt tvång – av motparten eller av tredje man - kan det inte utesluta ansvar. Tvärtom kan brottet i många fall bedömas som grövre.³⁶

Samtycket ska ha avgivits under full insikt om alla relevanta förhållanden. Villfarelse beträffande någon omständighet av betydelse kan göra att samtycket blir utan verkan, om samtycke inte skulle ha givits ifall den samtyckande känt till de rätta förhållandena.³⁷

Slutligen ska samtycket också vara allvarligt menat; det får inte vara någon skenrättshandling eller ha avgivits på skämt. Även om resultatet av ett

---

³³ SOU 1988:7 s. 99, Jareborg 1994 s. 172f.

³⁴ SOU 1988:7 s. 105.

³⁵ SOU 1988:7 s. 105f, Jareborg 1994 s. 173.

³⁶ SOU 1988:7 s. 106, Jareborg 1994 s. 173.

³⁷ SOU 1988:7 s. 106.

sådant samtycke aldrig kan bli ansvarsfrihet, kan det dock medföra att uppsåtsrekvisitet för gärningsmannen inte är uppfyllt.³⁸

En fråga som länge var omdebatterad var huruvida ett samtycke måste vara uttryckligen uttalat. Det fanns två teorier inom doktrinen, nämligen viljeuttrycksteorin och viljeinriktningsteorin. Enligt viljeuttrycksteorin måste samtycket före handlingen ha kommit till uttryck genom en viljeförklaring eller ett likvärdigt konkludent handlande, något som byggde på en analogi från den civilrättsliga rättshandlingsläran. Förespråkarna för viljeinriktningsteorin menade dock att detta synsätt inte stämde överens med ansvarsfrihetsgrundernas objektiva karaktär.³⁹

Numera synes det stå klart att det är viljeinriktningsteorin som gäller. Ett samtycke behöver inte vara uttryckligen uttalat - det är tillräckligt med ett tyst inre samtycke. Om samtycket eller dess omfattning ifrågasätts i en domstolsprövning så kan dock givetvis ett yttre viljeuttryck få betydelse. Åklagaren har då bevisbördan för att ett samtycke inte föreläggat.⁴⁰

Att samtycke inte behöver vara uttalat framgår också av praxis. I rättsfallet *NJA 1993 s. 553* hade två 16-åriga pojkar hamnat i slagsmål i skolans uppehållsrum. Slagsmålet slutade med att den ene pojken utdelade ett knytnävsslag mot den andres ansikte vilket fick till följd att denne blev medvetlös. Domstolen yttrar: *"När två ungdomar inlåter sig i bråk med varandra följer därav att båda är inställda på att ofreda den andre och i någon utsträckning tillfoga varandra smärta och ringare övergående skador, t.ex. i form av blåmärken och mindre svullnader. Så länge bråket eller slagsmålet hålls på den nivån, får det anses ligga i situationen som sådan att det inte kan bli fråga om ansvar för ofredande eller misshandelsbrott."*

Frågan har också diskuterats i *NJA 1999 s. 460*, som rörde ett slagsmål som utbröt mellan två personer i en taxikö. HD påpekar att ett samtycke inte alltid behöver vara uttryckligt uttalat utan att det kan framgå av omständigheterna eller vara ett så kallat tyst samtycke. Det konstateras att: *"Undantagsvis kan omständigheterna vara sådana att det får anses framgå att två personer som inlåter sig i bråk båda varit så inställda på att ofreda den andre och i någon utsträckning tillfoga varandra smärta och ringare övergående skador att gärningar som ligger inom denna ram är undantagna från ansvar på grund av samtycke."* Dock ansågs omständigheterna i fallet, till skillnad från i *NJA 1993 s. 553*, inte vara sådana att gärningsmannen skulle undgå ansvar på grund av samtycke. Domstolen skriver att endast av den omständigheten att någon riktat våld mot en annan person kan inte den slutsatsen kan dras att han också accepterat att bemötas med våld. Skillnaden jämfört med fallet med skolpojken var att dessa kände varandra och hade börjat bråka på lek.

När det gäller tidpunkten för lämnat samtycke, så måste samtycket föreligga när gärningen företas. Om det är en gärning som är utsträckt i tiden måste samtycket föreligga under hela den tid som gärningsmannen har skeendet

---

³⁸ SOU 1988:7 s. 106.

³⁹ SOU 1988:7 s. 107.

⁴⁰ Prop 1993/94:130 s. 39, SOU 1988:7 s. 108.

under kontroll. Ett samtycke som lämnats i efterhand saknar rättslig betydelse, men i praktiken innebär ett sådant samtycke ofta att det kan vara svårt att få till stånd ett åtal.⁴¹

Ett samtycke kan som regel när som helst återkallas, uttryckligen eller genom konkludent handlande. Någon bundenhet till ett tidigare avgivet samtycke föreligger således inte.⁴²

3.3.1.2 Försvarlighetsbedömningen – samtyckets räckvidd

En gärning kan enligt paragrafens lydelse vara straffbar trots samtycke, om den är oförsvarlig. En sådan oförsvarlighetsbedömning ska ta hänsyn till den skada, kränkning eller fara som gärningen medför samt dess syfte och övriga omständigheter.

I motiven till 24:7 uttalas att samtycke aldrig torde kunna utesluta straffansvar för den som berövat annan livet. Respekten för människolivet anses alltså ha sådan betydelse att den väger tyngre än individens intresse att själv bestämma över sitt liv. Genom att inte låta samtycke befria från ansvar vid dödande har man också velat understryka förkastligheten hos den typen av gärningar.⁴³ Samtycke kan dock få betydelse för straffvärderingen vid mord och dråp. På motsatt sida anses att med någons samtycke tillfoga denne ringa smärta eller kroppsskada normalt inte straffbart. Exempel där misshandel bedömts som ringa är slag med käpp på olika delar av kroppen, utslagen framtand jämte efterföljande varinfektion och hjärnskakning efter slag mot huvudet.⁴⁴ Vid allvarliga skador, det vill säga misshandel av normalgraden eller grov misshandel, är däremot huvudregeln att ansvarsfrihet inte inträder.⁴⁵

Gränsen för samtyckets ansvarsbefriande verkan anses alltså som huvudregel sammanfalla med gränsen mellan ringa misshandel och normalgraden av misshandel. Brottsbalkens distinktion mellan ringa misshandel och misshandel av normalgraden är emellertid inte direkt avhängig gärningens effekt eller skadans art, utan bygger på en bedömning av samtliga omständigheter vid brottet. En liknande bedömning görs vid avgränsningen av samtyckets ansvarsbefriande verkan. Det kan enligt motiven finnas fall där området för ansvarsfrihet stäcker sig in över området för kroppsskada som inte är ringa – nämligen om gärningens syfte gör den försvarlig. Vad som är ett godtagbart syfte utvecklas inte närmare, men åtgärder inom sjukvården, operationer och dylikt, nämns som specialfall.⁴⁶ I doktrinen har ansetts att detta syfte med hänsyn till rättssäkerheten bör bestämmas så objektivt som möjligt och avse gärningstypen in abstracto. Om gärningen omfattas av ett efter gängse värderingar nyttigt eller

---

⁴¹ Prop 1993/94:130 s. 39, SOU 1988:7 s. 107.

⁴² SOU 1988:7 s. 107, 120.

⁴³ SOU 1988:7 s. 99.

⁴⁴ SOU 1988:7 s. 122.

⁴⁵ Prop 1993/94:130 s 38.

⁴⁶ Prop 1993/94:130 s 40.

åtminstone godtagbart intresse, bör samtyckets verkningskrets bli vidare.⁴⁷ Det har vidare i doktrinen ansetts att vid sidan om gärningens syfte väsentlig vikt bör läggas vid hur plausibelt det är att den samtyckande ångrar sig.⁴⁸

Lek och idrott nämns i motiven till 24:7 som exempel på fall där även svårare misshandel normalt accepteras. Det konstateras att den som frivilligt deltar i sporter som bedrivs på sådant sätt att regelöverträdelser som ibland leder till personskador är oundvikliga, är medveten om skaderisken. Däremot innebär inte detta att han generellt kan sägas godta skadan i det enskilda fallet. Samtycke räcker därför enligt propositionen inte som ansvarsfrihetsgrund i alla idrottsliga situationer, tvärtom torde bestämmelsen få begränsad betydelse på detta område.⁴⁹

Jareborg påpekar att det inte är detsamma att godta en risk eller fara för skada som att godta en skada - samtycke enbart till att någon gör ett otillåtet risktagande innebär inte ett automatiskt samtycke till riskens förverkligande - och får medhåll i övrig doktrin.⁵⁰

I motiven till brottsbalken uttalades däremot den motsatta ståndpunkten; att om någon samtyckt till att bli utsatt för fara av ett visst slag får han i regel ansetts ha lämnat sitt samtycke även till att faran förverkligas på det sätt som är typiskt för faresituationer av ifrågavarande slag.⁵¹

I motiven till brottsbalken nämns boxning som ett exempel på fall där straff för misshandel regelmässigt bör vara uteslutet på grund av samtycke, om de vedertagna reglerna för denna sport iakttagits. Under vissa förutsättningar skulle man dock kunna döma till ansvar för vållande till kroppsskada eller vållande till annans död.⁵² Ett dylikt resonemang har dock fått kritik av bland annat Agge, som ifrågasätter att boxnings- och brottningsidrottens sociala nytta och värde är så påfallande att de bör inta en sådan exceptionell straffrättslig särställning. Han anser att även om idrottens regler iakttas väcker det allvarliga betänkligheter ur allmän synpunkt att låta parternas konkludenta samtycke legitimera även de mest grova integritetskränkningar.⁵³

I motiven till samtyckesregeln i 24:7 framhålls att en absolut gränsdragning i fråga om hur långt området för ansvarsfrihet bör sträcka sig vid samtycke till kroppsskada är svår att göra och att utrymme bör ges till domstolarna att i vissa fall gå längre än till övre gränsen för ringa misshandel. Det enda som fastställs är att samtycke vid grov misshandel aldrig bör ges ansvarsfrihet.⁵⁴

---

⁴⁷ Agge s. 390.

⁴⁸ Jareborg 1994 s. 178.

⁴⁹ Prop 1993/94:130 s. 40f, s. 44.

⁵⁰ Jareborg 1994 s. 171; Agge s. 395f, Malmsten, Krister: "Idrottsvåld – regelkonformitet och rättsstridighet", Uppsala 1985 s. 200; Strahl, Ivar: Allmän straffrätt i vad angår brotten, Lund 1976 s. 380.

⁵¹ SOU 1953:14 s. 148.

⁵² SOU 1953:14 s. 144.

⁵³ Agge s. 407.

⁵⁴ Prop 1993/94:130 s. 42.

En närmare reglering av hur man ska hantera gärningar begångna under utövandet av lek och idrott ansågs i motiven önskvärd, dock fanns vid tillfället inget utrymme att utreda en sådan reglering.⁵⁵

3.3.2 Oskrivna ansvarsfrihetsgrunder

3.3.2.1 Social adekvans

Jareborg sammanfattar de oskrivna ansvarsfrihetsgrunderna med begreppet *socialadekvata* gärningar. Han åsyftar främst att gärningen därmed är rättsenlig, men skriver att man även kan använda termen ”social adekvans” när en gärning är tillåten på grund av tillåtet risktagande (se 2.1 ovan). En oskriven undantagsregel av förevarande slag anser han vara nödvändig för att kunna fria från ansvar i en rad fall där det framstår som orimligt och oavsiktligt att straffrättsligt ingripande ska ske.⁵⁶ Dock är inte tanken att domaren i varje enskilt fall ska göra en intresseavvägning – för att inte graden av förutsebarhet ska bli alldeles för låg måste även de oskrivna undantagssituationerna vara typiserade.⁵⁷

En sådan typisk undantagssituation som Jareborg nämner är våldsgärningar vid sportutövning. Han hävdar att det knappast går att motivera ansvarsfrihet med hänvisning enbart till reglerna om samtycke, utan att bestämmelsen i 24:7 i sådana sammanhang bör skjutas i bakgrunden. Han skriver: ”Vid en våldsgärning, som är otillåten enligt ’spelets regler’, men inte strider mot ’spelets idé’, behöver inte den som utsätts för våldet ha samtyckt därtill”.⁵⁸ I stället för samtycke förespråkar Jareborg därför social adekvans som förklaring till ansvarsfrihet vid idrottsvåld.

Som ovan konstaterats anser man även i förarbetena till den lagändring som bland annat införde samtycke som ansvarsfrihetsgrund, att samtycke inte räcker för att förklara den ansvarsfrihet som följer vid vissa skador som uppkommer vid idrottsutövning. Istället menar man att ansvarsfriheten följer av att vissa regelöverträdelser är allmänt godtagna i samhället.⁵⁹

Att även HD accepterat social adekvans som ansvarsfrihetsgrund framgår av *NJA 1997 s. 636*. Fallet rörde en man som utfört omskärelse på sex pojkar utan bedövning. HD uttalade att det får det anses att omskärelse av religiösa skäl uppfyller kriteriet social adekvans och därför, om samtycke föreligger, bör kunna medföra frihet från ansvar trots att handlandet annars skulle vara att bedöma som misshandel.

Malmsten har utvecklat resonemanget om social adekvans, och i vilken mån samhällsintresset kan åberopas som grund för idrottsvåldets (kallat Y) ansvarsfrihet. Han menar att samhällsintresset inte ligger i att Y företas, eftersom Y skapar ett negativt tillstånd utan att ett annat negativt tillstånd

---

⁵⁵ SOU 1988:7 s. 117.

⁵⁶ Jareborg 1994 s. 180f.

⁵⁷ Jareborg 1994 s. 135.

⁵⁸ Jareborg 1994 s. 185.

⁵⁹ Prop 1993/94:130 s. 40f.

bryts, såsom är fallet med andra ansvarsfrihetsgrunder som nöd eller nödvärn. Samhällsintresset består inte av att Y bedrivs, utan att idrott, vari Y ingår, bedrivs, eller ännu närmare bestämt riktar sig intresset mot de positiva effekterna av idrottens utövande. Men kan verkligen Y harmonisera med de positiva effekterna på ett sådant sätt att ett direkt uppsåt att tillfoga motståndare kroppsskada bör accepteras som en tillåten gärningen? Endast om vissa förutsättningar uppställs, enligt Malmsten. För att Y inte ska stå i direkt strid med samhällsintresset, bör man uppställa ett subjektivt krav på godtagbara gärningsskäl. Man ska således skilja mellan handlingar som företas för att uppnå idrottsliga mål och handlingar som företas för att uppnå andra än idrottsliga mål - föreligger den senare situationen bör Y inte vara tillåten. Om Y vid en objektiv bedömning framstår som idrottsligt motiverad; kan den också anses vara socialadekvat. Malmstens slutsats är att gärningar som utförs med direkt uppsåt i förhållande till följderna (skadan) som ett mål är rättsstridiga, medan gärningar som är begångna enligt övriga skuldformer är rättsenliga om de företagits med ett idrottsligt godtagbart gärningsskäl.⁶⁰

Social adekvans har även kallat ”livets regel” i litteraturen.⁶¹

3.3.2.2 Atypiska gärningar

Ett annat begrepp som används i doktrinen för att beteckna en oskriven ansvarsfrihetsgrund är *atypisk gärning*. Teorin bygger på att varje straffbestämmelse har ett kärnområde, som den är avsedd att användas på. Runt detta kärnområde finns handlingar som på ett mer eller mindre naturligt sätt kan placeras in under straffbestämmelsen. Atypicitetsbegreppet beskriver situationer där gärningen, trots att den uppfyller rekvisiten i en straffbestämmelse, ligger utanför det avsedda och naturliga användningsområdet för bestämmelsen i fråga.⁶² Det vill säga, den atypiska gärningen, är inte den gärning som straffbudet avsett att träffa.

Enligt Agge skulle en strikt tillämpning av straffbudet enligt deras ordalydelse inte sällan leda till resultat som är uppenbart orimliga. Därför bör man som en förutsättning för gärningens brottslighet, vid sidan om formell lagtypicitet som innebär en överensstämmelse mellan en brottsbeskrivning och de objektiva och subjektiva omständigheterna i det konkreta fallet, uppställa ett krav på ”materiell typicitet”. Ett sådant krav, anser Agge, är nödvändigt för att kunna begränsa straffbudets verkningskrets till de fall som rimligtvis varit avsedda med gärningstypens kriminalisering, samt till de fall som är förenliga med lagstiftarens allmänna intentioner och med de reella sociala skäl som motiverar en straffrättslig reaktion mot vissa handlingssätt. I normala fall förutsätts närvaron av materiell typicitet, men straffbudet ska kunna läsas med reservationer för olika undantagsfall, så kallade atypiska situationer.⁶³

---

⁶⁰ Malmsten 1985 s. 200ff.

⁶¹ Strahl 1976 s. 408.

⁶² Evald m.fl, Idræt & Jura, Danmark 1997, s. 96.

⁶³ Agge s. 326ff.

Agge målar upp en bild av två cirklar, där den yttre är den formella lagtypiciteten och den inre den materiella. Diskrepansen mellan formell och materiell typicitet kan enligt Agge aldrig övervinnas, något som han menar strider mot legalitetsprincipen men är oundvikligt med tanke på de krav på korthet och pregnans som gäller för en god lagtext. Att människors beteenden förändras i takt med samhällsutvecklingen gör det heller inte lättare för lagstiftaren. En lösning som Agge förespråkar är restriktiv lagtillämpning beträffande de atypiska gärningarna. Den viktigaste tolkningsdatan blir då straffbudets ändamål eller sociala syfte.⁶⁴

Även Per-Olof Ekelöf förespråkar en variant av teorin om atypiska gärningar, som han kallar ”den teleologiska metoden”. Han skriver att fakta som är relevanta enligt ett lagstadgande aldrig förekommer isolerade, utan i praktiken alltid ingår som element i en situation, som är mer eller mindre varierande från fall till fall. En del av dessa situationer är av en sådan typ att det är helt klart att de täcks av stadgandets lydelse, medan andra är av en mer eller mindre säregen typ. Det kan då komma i fråga att göra ett reduktionsslut. Det är ändamålet som ska styra tolkningen av lagen, inte bara det historiska ändamålet utan den praktiska funktion som lagregeln fyller för närvarande. Regleringen av de klara fallen ska bidra till att realisera ett visst samhälleligt resultat, och samma ändamål bör enligt Ekelöf läggas till grund för bedömningen av de säregna fallen.⁶⁵

HD har berört teorin om atypiska gärningar i *NJA 1985 s. 893*, som gällde ett upphovsrättsbrott. HD konstaterar att det torde förehålla sig så att domstolarna har befogenhet att även utan uttryckligen angivet stöd i lag förklara ett annars straffbart handlande straffritt, när den uppkomna situationen är atypisk och knappast förutsedd av lagstiftaren samt starka motskäl kan åberopas mot en kriminalisering.

3.3.2.3 Intressekollision

I förarbeten håller man med om att det finns ett antal situationer i vilka domstolarna måste medge ansvarsfrihet utan stöd av lag – man talar om *intressekollisioner* där det av lagen straffskyddade intresset överflyglas av ett annat intresse.

Vad som åsyftas är situationer som rimligtvis inte kan vara avsedda att träffas av kriminalisering. Att utforma en brottsbeskrivning som undviker att straffbelägga ett alltför stort område är så svårt, framhålls det, att man måste räkna med att det intresse som är straffskyddat kolliderar med andra intressen som bör sättas före, och att ansvarsfrihet därför bör följa för vissa gärningar som formellt sett utgör ett brott. I en del fall framgår det av lagtexten att en avvägning ska göras mellan skyddsintresset i det enskilda straffbudet och andra intressen. För straffansvar för förgripelse mot tjänsteman i 17:2 BrB krävs till exempel att gärningen är företagen ”otillbörligen”. I andra fall får det istället anses underförstått. Att vissa brottsbeskrivningar innehåller ett rekvisit som innebär att en

⁶⁴ Agge s. 334ff.

⁶⁵ Ekelöf m.fl. Rättegång I, Sjunde upplagan Lund 1990, s. 69ff.

intresseavvägning ska göras innebär nämligen inte att den slutsatsen kan dras att alla straffbestämmelser som inte innehåller något sådant rekvisit, alltid kan tillämpas på alla de fall som täcks av dess ordalydelse.⁶⁶

Det understryks dock åklagare och domstolar bör iakttä största försiktighet när det gäller att tillämpa någon icke lagreglerad ansvarsfrihetsgrund.⁶⁷

I den diskussion som fördes beträffande gärningar som förekommer vid lek och idrott inför införandet av samtycke som lagstadgad ansvarsfrihetsgrund, konstaterades att utövning av sport allmänt sett värderas positivt, därför måste intresset av att människor deltar i organiserad sportutövning vägas mot intresset att skydda mot uppkomsten av personskador. Vid oorganiserad utövning av sport uttryckts att gränsen för godtagbart beteende torde sättas lägre, men att det står klart att man kan räkna med ansvarsfrihet för annars brottsliga gärningar även i dessa fall.⁶⁸

Strahl är noggrann med att göra åtskillnad mellan social adekvans och intressekollision. Intressekollision kallar han de fall där skälet till varför brottsligheten skall vara utesluten är att genom gärningen anses det tillgodoses ett intresse av sådan vikt att det intresse som straffbudet avser att skydda måste ge vika. Till social adekvans eller livets regel hänförs handlingar som är allmänt förekommande och allmänt betraktas som tillåtna. Det är den senare grunden som Strahl hänvisar till beträffande det våld som används i samband med sportutövning.⁶⁹

3.4 Skador som en del av spelets regler och skador utanför spelets regler

Det är vanligt förekommande inom doktrinen att man indelar våldet som sker i de idrottsliga sammanhangen - inom en och samma idrottsgren - i olika kategorier:⁷⁰

- (1) Spelreglerna för idrottsgrenen följs och gärningen står inte i uttrycklig strid med normerna för idrottsgrenens utövande.
- (2) Gärningen strider mot spelets regler, men håller sig fortfarande inom ramen för spelets idé.
- (3) Gärningen strider mot spelets regler, och överträdelsen är dessutom så allvarlig att den även strider mot hela spelets idé. Skadeavsikten ska vara uppenbar och våldsutövningen så avsevärd att man inte längre kan tala om ett utövande av idrottsgrenen.

Ibland görs ytterligare en uppdelning inom kategori två, nämligen i fråga om *mindre avvikelser* från spelets regler vilka medför ett ingripande från

---

⁶⁶ SOU 1988:7 s. 128ff, Strahl 1976 s. 404f.

⁶⁷ SOU 1988:7 s. 129.

⁶⁸ SOU 1988:7 s. 137f.

⁶⁹ Strahl 1976 s. 197, 403-409.

⁷⁰ Malmsten 1985 s. 194ff; Jareborg 1994 s. 185.

domaren – till exempel frispark, straffspark eller utvisning – och *grova avvikelser* från spelets regler, vilka sanktioneras av idrottsmyndigheterna genom exempelvis avstängning.⁷¹

Händelser inom den första kategorin – spelreglerna för idrottsgrenen följs – betraktas sällan som brottsliga.⁷² Även i motiven till samtyckesbestämmelsen konstateras att det i de flesta sådana sporter som inbegriper handgripligt beteende, finns regler som har karaktär av säkerhetsföreskrifter. Enligt regeringen torde man då kunna utgå från att den som följer dessa inte skall fällas till ansvar för brott, även om förfarandet i och för sig ryms under ett straffstadgande.⁷³

Skador som uppkommer inom boxning faller inom denna första kategori. Våld i utövandet av boxningssporten har heller aldrig prövats av rättsväsendet vilket framkommer nedan i genomgången av rättspraxis. En diskussion om skadeverkningarna av boxning och andra kampsporter har emellertid förts med jämna mellanrum, se nedan under 4.

Den tredje kategorin är inte heller den som skapar de största juridiska problemen – det är svårt att motivera varför en sådan handling inte skulle vara straffbar. Vilka de rättsliga följderna blir i praktiken kommer dock att undersökas i den följande framställningen.

Det tycks istället vara en allmän uppfattning i den ovan nämnda litteraturen att för ansvarsfrihet går en gräns mellan handlingar som företas som en del av spelets regler, och handlingar som företas utanför spelets regler. Om de handlingen även faller utanför spelets idé verkar man i doktrinen vara överens om att den också är straffrättsligt otillåten, medan gråzonen finns vid grova överträdelser av spelets regler, men inom spelets idé (kategori 2).

---

⁷¹ Lindstedt 1976 s. 182.

⁷² Malmsten 1985 s. 196.

⁷³ Prop 1993/94:130 s. 40.

4 Den allmänna debatten

4.1 Offentlig debatt

4.1.1 Boxningens skadeverkningar

Boxningens rättsenlighet och lämplighet som sysselsättning har debatterats ända sedan sporten kom till Sverige runt sekelskiftet år 1900. Den första motionen om införandet av ett förbud mot boxning väcktes i riksdagen redan 1924.⁷⁴ Motståndarna till sporten ansåg att boxningen hade en förråande inverkan på medborgarna och att sporten var alltför brutal och våldsam för att ingå i den svenska idrottsrörelsen. Först 20 år efter dess bildande vann Svenska boxningsförbundet inträde i RF.⁷⁵

Under början av seklet förbjöd de lokala polismyndigheterna i många svenska städer offentliga boxningstävlingar. På 40-talet intensifierades debatten om boxningssporten tillåtande, efter två svåra dödsolyckor i boxningsringen orsakat av olyckliga slag.⁷⁶ Även i slutet av 50-talet var debattklimatet hett, som en följd av att boxaren Ingemar Johansson nådde stora internationella framgångar. I radio och dagspress diskuterades om boxning var "självförsvar eller mordförsök"; om inte boxning borde vara åtalbart och om samhället verkligen borde understödja våld. Debattörerna var alltifrån jurister till läkare och präster och så klart sportjournalister.⁷⁷

Efter en uppmärksam match i Göteborg 1958 där Ingemar Johansson slog knock out på sin motståndare skrev stadsfogden till riksåklagaren och frågade varför inte åtal väcktes för misshandel, och om inte riksåklagarämbetet fann det angeläget att man i framtiden väckte åtal för misshandel i samband med boxning.

RÅ förklarade varför han inte anser boxning innebära straffbar misshandel: *"Vid boxning kan ibland skadorna bli mycket stora. Man har då kommit utanför den gräns där samtycket gäller. Men det är i samhällets och folkhälsans intresse att idrott utövas, och dessutom tillfredsställer det allmänhetens behov av förströelse. Folkhälsan, förströelsen och samtycket i kombination är då tillräckligt för att samhället inte ska straffa den som ger slagen"*.⁷⁸

År 1959 tillsattes en utredning om boxningssportens skadeverkningar, som dock inte kom fram till något annat förslag än att frågan borde utredas ytterligare.⁷⁹ En utredning tio år senare utmynnade i lagförslaget till *lagen (SFS 1969:612) om förbud mot professionell boxning*; en lag som trädde i

---

⁷⁴ Riksdagens prot. 1924. Bihang. Motioner. AK nr 270.

⁷⁵ Norberg s. 91.

⁷⁶ Hellspong, Mats: Boxningssporten i Sverige, Uddevalla 1982, s. 26.

⁷⁷ För en utförlig redogörelse av pressdebatten om boxning i Sverige 1950-75, se Hellspong s. 37-42.

⁷⁸ AD 592/59.

⁷⁹ SOU 1961:46.

kraft den 1 januari 1970. I förarbetena till lagen anfördes att boxning hade en förråande inverkan på ungdomen och på publiken samt att det var stötande att boxare och arrangörer kunde göra sig betydande vinster på en verksamhet som var inriktad på att åstadkomma skador hos deltagarna. Det viktigaste skälet för införandet av ett förbud mot professionell boxning var de hälsorisker man ansåg att sporten innebar, främst risken för hjärnskador.⁸⁰

Under 70-talet lämnades det in ett stort antal motioner som föreslog en utvidgning av förbudet till att gälla all boxning.⁸¹ Till slut tillsattes en utredning angående ett eventuellt förbud mot amatörboxning.⁸² De som förespråkade ett totalförbud mot boxning hävdade att samhället varken bör tolerera eller ekonomiskt understödja en verksamhet som går ut på att deltagarna ska misshandla varandra. Boxningen sågs alltså som ett etiskt problem. Boxningens försvarare anförde å andra sidan att de hälsorisker som motståndarna påstått att boxning kunde leda till var överdrivna samt att idrott och inte minst boxning hade en stor social och ungdomsfostrande uppgift - boxning går nämligen ut på att förvandla ett okontrollerat slagsmål till en kamp enligt fastställda regler där disciplin, teknik och självkontroll krävs av varje deltagare. Utredningen fann inte något förbud motiverat. Man gjorde en jämförelse med övriga idrottsgrenar, och konstaterade att idrott i allmänhet är nyttigt ur medicinsk synpunkt, trots att all idrott innebär stora skaderisker. Det yttrades: *”Mot idrottens skadeverkningar måste ställas dess sociala betydelse, den tillfredsställelse och nytta träning och tävling ger utövaren och den avkoppling, spänning och tjusning som idrottstävlingar kan ge publiken”*.⁸³

1983 skrev samme ovan nämnda stadsfogde en artikel i SvJT som ifrågasatte den våldets frizon som han ansåg boxningen utgöra.⁸⁴ Artikeln fick dock direkt mothugg genom en artikel som hänvisade till den då nyligen genomförda utredningen om skadeverkningarna av amatörboxning, och som även betonade människans rätt att ta medvetna och frivilliga risker i situationer då risktagandet inte drabbar annan än den som medvetet och frivilligt valt att delta.⁸⁵

Samtidigt som ett otal förslag väckts genom åren som gått ut på att all boxning bör förbjudas, har minst lika många motioner som föreslår avskaffande av lagen om förbud mot professionell boxning lämnats in.⁸⁶ En av dessa motioner, som också föreslår att propositionen till den i nästföljande kapitel nämnda lag skulle avslås, har som huvudargument att varje människa äger sig själv, och att självvägarskap är en mänsklig rättighet. Det är svårt att leva utan att ta risker, framhålls det, och vuxna människor

---

⁸⁰ Prop 1969:118 s. 31ff.

⁸¹ Se t.ex. motion 1971:21; motion 1975/76:185.

⁸² SOU 1982:22.

⁸³ SOU 1982:22 s. 83ff.

⁸⁴ Sjöholm, Sten: *”Vad gör boxningsmisshandeln rättsenlig?”*, SvJT 1983 s. 238.

⁸⁵ Rosengren, Björn: *”Den lagliga boxningssporten”*, SvJT 1983 s. 56.

⁸⁶ Se t.ex. motion 1996/97:Kr504; Motion 2001/02:Kr312.

måste få ta risker. ”Våld är naturligtvis förkastligt, men om myndiga individer själva väljer att slå på varandra så är det inte statens angelägenhet, åtminstone inte så länge valen är rationella.” Motionens författare anser inte att det finns några hållbara argument för att anta att staten bättre än idrottsrörelsen själv skulle kunna reglera idrotterna.⁸⁷

4.1.2 Lagen om tillståndsplikt för vissa kampsportsmatcher

En utredning tillsattes 2001 för att kartlägga vilka kampsporter som förekommer i Sverige samt vilket behov som fanns att reglera utövandet av dessa. Utredningen kom fram till att lagen om förbud mot professionell boxning var otidsenlig och att det inte längre var motiverat att ha en förbudslag som grundade sig på ett rekvisit om ekonomisk ersättning. Det ansågs heller inte rimligt att ha en reglering som bara träffar en enskild idrott, medan andra idrotter som innehåller i princip samma moment faller utanför.⁸⁸ Någon form av statligt ingripande ansågs dock fortfarande nödvändigt, och man bestämde sig för att införa *lagen (SFS 2006:1006) om tillståndsplikt för vissa kampsportsmatcher*. Lagen innebär att tävlings-, tränings- eller uppvisningsmatch i kampsport som tillåter deltagarna att med slag, sparkar eller annat våld avsiktligt träffa motståndarens huvud inte får anordnas utan tillstånd (1 §). Tillstånd får lämnas endast om kampsportens tävlingsregler och säkerhetsbestämmelser innebär en godtagbar säkerhet för deltagarna (2 §).

Lagen om tillståndsplikt för vissa kampsportsmatcher trädde i kraft den 1 september 2006 och i och med det upphävdes lagen om förbud mot professionell boxning.

Den nya lagens införande fick mycket kritik från kampsportsutövare. Exempelvis ifrågasatte Svenska Budo- och Kampsportsförbundet redan i sitt remissvar behovet av den föreslagna regleringen, då det menar på att det finns en rad andra idrotter som uppvisar betydligt högre skaderisker. Förbundet ansåg också, att om en lag ändå skulle införas, borde den istället syfta till att komma åt avarter som finns utanför den organiserade idrottsrörelsen och låta de väl etablerade kampsporterna drabbas av ett minimum av byråkrati. Även Svenska Boxningsförbundet, Svenska Judoförbundet och Svenska Taekwondoförbundet ansåg att de kampsporter som ingår i Riksidrottsförbundet inte borde omfattas av lagen.⁸⁹

Prövningen av huruvida lagens säkerhetskrav uppfylls görs av Kampsportsdelegationen, som leds av ett hovrättsråd tillsammans med en medicinskt sakkunnig och sakkunnig i idrott med kännedom om kampsporternas regelverk. Det är alltså kampsportsdelegationen som avgör vilka regler som godtas när kampsport utövas i Sverige. Delegationen har beslutat att svensk amatörboxning får fortsätta som förut, och proffsboxning med kortare matchtid och med utbyggd säkerhet blir tillåtet. Proffsboxning

---

⁸⁷ Motion 2005/06:Kr23.

⁸⁸ SOU 2003:24 s. 130f.

⁸⁹ Prop 2005/06:147 s. 17.

enligt internationella boxningsförbundets regler får dock inte tillstånd att utövas på svensk mark.⁹⁰ Svenska Budo- och Kampsportsförbundets tävlingar har fått tillstånd att fortsätta arrangeras enligt sina regelverk; även ju-jutsu, karate, kendo, naginata, kickboxning, shootfighting och wushu (sanshou) har fått tillstånd som gäller tillsvidare, liksom taekwondo och den omdiskuterade kampsporten MMA (Mixed Martial Arts) som fått ett tidsbegränsat tillstånd.⁹¹

4.1.3 Europarådet

1999 antog Europarådet en rekommendation till medlemsländerna om att förbjuda och förhindra kampsportsarrangemang med begränsade regler, som cage fighting och liknande "free fights". Rekommendationen har sin utgångspunkt i artikel 3 och artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. I artikel 3 stadgas att ingen får utsättas för tortyr eller förnedrande behandling eller bestraffning, och i artikel 8 att konventionsbundna stater skall skydda den fysiska integriteten för personer inom dess jurisdiktion. Europarådet anser att om våldet ska minska i samhället så måste det bekämpas i alla dess former, och tar avstånd från idrottsligt våld som underhållning. I sin rekommendation framförde Europarådet också att våld och barbariska och våldsamma gärningar begångna i idrottens namn inte har något socialt värde i ett civiliserat samhälle med respekt för mänskliga rättigheter. Så kallade free fights kan enligt Europarådet inte betraktas som sporter.⁹²

4.1.4 Ishockeyvåld

Med jämna mellanrum blossar en debatt upp i media upp om huruvida man bör tolerera de slagsmål som förekommer i ishockeyrinken – inte minst i samband med att en kanadensisk ishockeyspelare i början av 2009 avlidit när han under ett slagsmål slog huvudet i isen. Slagsmålen har, oavsett om de uppfattats som problem eller inte, dock främst setts som en fråga för ishockeyföreningarna. Regeringen har heller aldrig uppmärksammat ishockeyvåldet som ett problem. Så sent som i mars 2009 fick emellertid justitieministern en fråga som ifrågasatte "ishockeyns kultur av straffimmunitet för ett agerande som många, utifrån en allmän rättskänsla, upplever som stötande". Frågeställaren efterlyste samtal mellan rättsväsen, regering och riksdag och Idrottssverige och undrade vilka åtgärder som skulle vidtas för att allvarligt våld i idrottssammanhang, resulterande i livshotande skador eller allvarliga men för livet, i ökad utsträckning ska underställas straffrättslig bedömning och påföljd. Justitieministerns svar löd: *"Att frivilligt delta i idrott kan, beroende på vilken idrott det handlar om, innebära att deltagaren samtycker till att utsättas för risker. Vad som sker*

⁹⁰ <http://www.lansstyrelsen.se/orebro/Pressrum/Nyheter/2006/Kampsportsbeslut.htm>

⁹¹ Beslut från Länsstyrelsen i Örebro Län 2007-01-10 Dnr: 216-15339-2006; Beslut från Länsstyrelsen i Örebro Län 2006-12-14 Dnr: 216-16113-2006; Beslut från Länsstyrelsen i Örebro Län 2008-05-30 Dnr: 216-05619-2008.

⁹² Europarådets rekommendation R (99) 11.

*vid frivillig idrottsutövning kan därför vara straffritt, även om ett motsvarande handlande i andra sammanhang skulle vara straffbart. Detta utesluter dock inte att incidenter inom idrotten som leder till skador i vissa fall bör utredas och lagföras inom rättsväsendet. Det är emellertid möjligt redan i dag och så sker också. Jag ser därför inte skäl att överväga några ytterligare åtgärder”.*⁹³

4.2 Mediabevakning – våldsanvändning i kontaktsporter

4.2.1 Knytnävsslaget i Helsingborg

Som belysande exempel på inställningen till våld på idrottsarenorna kommer jag nedan att återge delar av medias rapportering av den inledningsvis refererade incidenten i Helsingborg.

Det var en lördag i augusti 2006 under en hemmamatch i Helsingborg som den allsvenske fotbollsspelaren Henke Larsson, tidigare utlandsproffs och landslagsspelare, en halvtimme in i matchen måttade ett slag mot magen på en motståndare. Media beskriver slaget som ”en stenhård högerkrok”, och motståndaren fick bytas ut. Själv påstod Larsson att han blivit fasthållen och endast försökte knuffa bort sin motståndare, samt att en sådan knuff är ”sånt som händer”.⁹⁴

En motståndarsupporter som sett matchen på tv polisanmälde Larsson direkt efter matchen. Helsingborgspolisen avskrev emellertid anmälan samma kväll med motiveringen att händelsen inte sorterades under allmänt åtal. Det inre befäl som gjorde avskrivningen sade vid tillfället att ”*bedömningen är att detta är en sak som idrotten kan hantera inom sitt eget regelverk*”, samt ”*ger man sig in i en idrott som innehåller kamp ger man i viss mån sitt samtycke till att utsättas för vissa situationer*”.⁹⁵

Överåklagaren i Malmö, Sven-Erik Alhem, som också sett matchen på TV, tyckte inte att bedömningen i samband med avskrivningen var tillräcklig. Därför skickade han ett mail till chefsåklagaren i Helsingborg, där han påpekade att han ansåg att knytnävsslaget borde bli föremål för en normal åklagarprövning ex officio. Han skrev:

*”Det är inte rimligt att ett till synes uppsåtligt våld (ett knytnävsslag i buken på en motståndare utan ens någon synbar föregående provokation) på en offentlig idrottsarena klaras av enbart internt inom idrotten. Inte minst för ungdomsidrotten känns det angeläget att markera att samhällets normsystem gäller också inom idrottsarenorna”.*⁹⁶

---

⁹³ Skriftlig fråga 2008/09:771.

⁹⁴ <http://www.fotbollsexpressen.se/Nyheter/1.403345/har-gor-henke-som-zidane>

⁹⁵ <http://sydsvenskan.se/sport/article179270/Henke-anmals-till-tavlingsutskottet.html> och <http://www.fotbollsexpressen.se/1.403671>

⁹⁶ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article430801.ab>

De närmaste dagarna efter matchen var tidningarna fulla av krönikor och insändare som upprördes över polisanmälan och det eventuella åtalet. Sven-Erik Alhems mail till åklagarkammaren i Helsingborg spreds i media. Effekten blev att han fick ta emot en mailstorm, där merparten mail var kritiska och flera av dem bestod av hot och mordhot – bland annat uttalades ett löfte om att bränna Alhem på bål.⁹⁷

I Aftonbladet fanns rubriken *”Ett åtal mot Henke kan bli förödande för idrotten”*. Krönikören bemöter Alhems ovan citerade yttrande med att det är just det som är rimligt - att idrotten i mesta möjliga mån får döma efter sina egna regler. Han anser att den som deltar i sporter med kampmoment samtycker till att idrotten bestämmer gränserna för vad som är rätt och fel. Ett åtal mot Henke Larsson skulle kunna förändra själva grunden för idrottens existens, befävar krönikören, eftersom en fällande dom hade resulterat i en mängd efterföljande anmälningar. Han anser det vara fullt tillräckligt att knytnävsslaget bedöms av Svenska fotbollförbundets tävlingsutskott, och påpekar att våld som inte ryms inom regelverkets tillåtna gränser kan bestraffas med till exempel frispark, straff, varning, utvisning och eventuellt avstängning. Han fortsätter med att förklara hur förödande ett straff som avstängning kan bli för klubben, och att även om Henke Larssons handlande var fel, så är det idrotten som ska döma honom för det.⁹⁸

Ordföranden i Helsingborgs IF sade i media att *”åtalas Henke dödar det fotbollen i Sverige”*. Han tyckte också att åklagare borde ha viktigare saker att syssla med och att det är de tre domarna på plan som ska beivra liknande incidenter.⁹⁹

”Överåklagare ska inte döma fotboll” löd en ytterligare rubrik.¹⁰⁰ Åsikter i samma riktning – att rättssystemet borde ha annat att ta hand om och att idrottens regelverk ska sköta det som sker på planen – uttrycktes också av Svenska fotbollförbundets generalsekreterare,¹⁰¹ liksom av en journalist som intervjuade Alhem. Alhem svarar att samhällets normsystem gäller alla, att varje människa ska åtnjuta skydd från att bli utsatt för uppsåtlig misshandel, och drar paralleller med hustrumisshandel.¹⁰²

Liknande paralleller gjordes i en tidningskrönika – dock utanför sportsidorna. Författaren resonerar: *”Således ansågs det fram till 1865 vara en familjeangelägenhet om mannen ”med måtta” bestraffade sin hustru genom misshandel. Fram till 1920 kunde anställda få smaka på riset av sin arbetsgivare och ett totalförbud mot barnaga infördes i Sverige så sent som 1979. I dag är den här typen av rättsliga frizoner för fysiskt våld i princip otänkbara. Med ett undantag: På våra idrottsarenor kan man slåss friskt inför en miljonhövdad tv-publik utan att myndigheterna ingriper.”*¹⁰³

---

⁹⁷ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article430801.ab>

⁹⁸ Alfelt, Stefan: ”Ett åtal mot Henke kan bli förödande för idrotten”, Aftonbladet 2006-08-21 <http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/allsvenskan/article430575.ab>

⁹⁹ <http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/allsvenskan/article430899.ab>

¹⁰⁰ Rydham, Maria: ”Överåklagare ska inte döma fotboll” Expressen 2006-08-22

<http://www.expressen.se/kronikorer/1.404683>

¹⁰¹ <http://www.expressen.se/1.403400>

¹⁰² <http://www.expressen.se/1.403393>

¹⁰³ Wahlberg, Stefan: ”På arenan kan du ännu slåss lagligt”, Metro 2006-08-25

<http://www.metro.se/se/article/2006/08/25/06/5926-32>

Den motståndare som utsattes för knytnävsslaget tyckte själv att en polisanmälan var ”tramsigt”, samt att ”det är ge och ta i fotboll”.¹⁰⁴

Vid åklagarkammaren i Helsingborg beslutades sedermera att inte inleda någon förundersökning. Den ansvarige kammaråklagaren sade till media att han inte ansåg att det fanns anledning att anta att misshandel begåtts.¹⁰⁵

4.2.2 Övriga uttalanden i media om våldsanvändning i kontaktsporter

I februari 2009 kunde man läsa om en ishockeyspelare som riskerade åtal för ett slagsmål som skett i spelargången, det vill säga utanför planen. Han blev föremål för en förundersökning, och den ansvarige åklagaren sade i media: ”*Om ishockeyspelare slåss på rinkens är det en sak, även om det inte får vara överväld där heller. Men sker våldshandlingar utanför sargen är det en angelägenhet för polis och åklagare*”.¹⁰⁶

En innebandyspelare som tilldelat en motståndare ett kraftigt slag över ansiktet med sin klubba dömdes för misshandel i Attunda tingsrätt i mars 2009 till 50 timmars samhällstjänst, vilket föranledde en del skrivelser i media. Den dömda innebandyspelarens tränare ansåg att slaget skulle polisanmälas, medan spelaren själv uttryckte: ”*Otroligt att det blev en polissak. Avstängningen var straff nog*”.¹⁰⁷

Sommaren 2004 utdelade en allsvensk fotbollsspelare en dansk skalle mot en motspelare, efter avblåsning. Av Fotbollförbundets disciplinnämnd fick han sju matchers avstängning, det hårdaste straffet en allsvensk fotbollsspelare någonsin fått. Händelsen föranledde även en polisanmälan. Förbundsordföranden Lars-Åke Lagrell kommenterade polisanmälan så här: ”*Det här är beklagligt. Jag hade hoppats att med tävlingsutskottets dom så var det avklarat. Med undantag för en överklagan. Men då hade det stannat inom idrotten*”.¹⁰⁸

Incidenten ledde emellertid aldrig till något åtal då förundersökningen lades ner. Den ansvariga åklagaren förklarar nedläggningsbeslutet med att det från alla håll, även brottsoffrets, hävdades att skallningen var kan ha varit oavsiktlig. Mot bakgrund av dessa förhörsuppgifter ansåg åklagaren att det var utsiktslöst att driva ärendet i rätten. Rent generellt anser hon dock att det finns alldeles för mycket våld inom sporten - när matchen är avblåst bör man inte riskera att bli överfallen och motta mer våld. Hon uppger också att beslutet att inleda förundersökning i det aktuella fallet möttes av mycket negativa, rent av hånfulla, åsikter från media och framförallt från sportjournalister.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ <http://www.expressen.se/1.403766>

¹⁰⁵ <http://www.expressen.se/1.405433>

¹⁰⁶ <http://archive.corren.se/archive/2009/2/17/k3wvuka7uefhru1.xml>

¹⁰⁷ <http://www.metro.se/2009/03/18/55587/elitspelaren-slogs-ner-mitt-under-mat/>

¹⁰⁸ <http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/allsvenskan/article230677.ab>

¹⁰⁹ Skriftlig intervju med Carina Maxson 2009-05-18.

I januari 2009 kastar två ishockeyspelare handskarna under en elitseriematch och inleder ett slagsmål med blodvite som följd. Av Svenska ishockeyförbundet fick de en respektive två matchers avstängning. Såvitt känt har händelsen inte lett till polisanmälan eller åtal. Dock blossade den i och för sig ständigt pågående debatten om ishockeyslagsmålens vara eller icke vara upp i media och i diskussionsforum. Bland kommentarerna om slagsmålet i fråga och slagsmål i allmänhet kan bland annat läsas:¹¹⁰

”Äntligen ett riktigt slagsmål i svensk ishockey, man borde ta bort den idiotiska regeln som gör att man får matchstraff för det. Finns inget renare spel än ett äkta slagsmål med knytnävarna, när båda spelarna är med på det.”

”Alla hockeyspelare som slåss är töntar. De är ju vuxna. Väx upp!”

”Det handlar om att sätta respekt i motståndaren och visa vart skåpet ska stå. Får en spelare stryk av en annan så sätter det sig i huvudet och det är precis det man vill åt. Psykiskt övertag. Hockey är så mycket mer än bara själva "spelandet".”

”Hockey ska innehålla slagsmål, och det är bra att domarna håller sig undan lite och låter spelarna ta fighten.”

---

¹¹⁰ <http://www.aftonbladet.se/sportbladet/hockeybladet/sverige/elitserien/article4218655.ab>.

5 Idrottsvåld i praxis

5.1 Domar från hovrätt

NJA 1957 C 676. Fallet gällde en ishockeyspelare som anklagades för att under match uppsåtligen ha tilldelat en motståndare ett slag med ishockeyklubban mot huvudet, vilket fick till följd att denne åsamkades en lindrigare hjärnskakning.

Den tilltalade, Sven E, hävdade att slaget varit en olyckshändelse; att han hade sammanstött med motståndaren varvid denne fallit omkull. Sven E skulle då ha försökt träffa pucken men av misstag träffat sin motståndares huvud. Målsäganden mindes ej hur han fått slaget i huvudet, men uttryckte inför domstolen att han inte ansåg att Sven E bort åtalas för händelsen.

Ett stort antal vittnen hördes i målet. HovR fäste särskilt vikt vid matchdomarens vittnesmål, med hänsyn till dennes erfarenhet av ishockeyspel samt därav följande förmåga att rätt kunna bedöma en under spelets gång uppkommande situation. Matchdomaren påstod att pucken inte befunnit sig i närheten av Sven E när slaget utdelats. HovR ansåg det därmed styrkt att Sven E inte kunde ha avsett att träffa pucken samt att han istället i upphetsning och sannolikt även i vrede över att pucken frånspelats honom uppsåtligen riktat slaget direkt mot målsägandens huvud. Vidare uttalar HovR: *”Med hänsyn till spelets natur har varje spelare att räkna med en hårdhänt behandling och möjligheten av att erhålla slag och ådraga sig skador. Emellertid är det uppenbart, att en spelare, sedan han fullgjort en uppgift i spelet och detsamma redan pågår på annan plats på banan, icke skall riskera att bli utsatt för våld av motspelare”*. HovR dömde Sven E för misshandel (varav ringa skada till följd) till 40 dagsböter.

Domen överklagades men HD lämnade inte prövningstillstånd; ett beslut som följdes av en motivering där HD erinrar att HovR:n i sin dom funnit det styrkt, att den tilltalade, då han utdelade slaget icke kan hava avsett att träffa pucken, utan att han i stället i upphetsning och sannolikt även i vrede över att pucken frånspelats honom riktat slaget direkt mot motståndarens huvud. Då HD inte vanligen anför särskilda skäl för att inte medge dispens, har i doktrin menats att HD besvarar den tilltalades argumentation – att dylika förseelser vilka ofta förekommer vid olika lagspel enligt praxis endast beivras disciplinärt samt att den angripna samtyckt till att utsättas för sådana slag genom sitt deltagande i spelet - och att formuleringen tyder på att HD anser det väsentliga vara att det uppsåtliga slaget riktades mot huvudet. I sådana lägen framstår alltså invändningen om samtycke som irrelevant, skriver Bengtsson, men om slaget i stället riktats mot motståndarens kropp är det inte uteslutet att ett åtal skulle ogillas.¹¹¹

SvJT 1966 ref. s. 57. Ishockeyspelarna A och N åtalades för misshandel. A påstods ha tilldelat en motspelare ett hårt slag med ishockeyklubban i huvudet, vilket orsakat brott på skallen med intryckning av ben. Enligt A

---

¹¹¹ Bengtsson s. 36f not 60.

utdelades slaget ofrivilligt. En annan spelare, N, påstods därefter uppsåtligen ha tilldelat A. ett slag med sin klubba, som träffat A:s haka. N erkände gärningen och dömdes i HR till dagsböter.

A som dömdes till fängelse överklagade till HovR, och anförde: *”Omdömesgillt idrottsfolk har reagerat mycket starkt mot den av HR:n meddelade domen. När en idrottsman, i detta fall en ishockeyspelare, beträder ishockeyrinken ställs han automatiskt under en eller flera domare. Han blir underställd idrottens lagar /.../ Fråga uppkommer om en allmän domstol överhuvud skall upptaga till behandling, vad som händer mellan spelare inom vilken sport det än gäller, under pågående tävlan.”* A menade vidare att slagsmål inom arenan inte kan jämföras med sådana utanför, då man som ishockeyspelare är väl skyddad över större delen av kroppens vitala delar. Han påpekar att spelarna är medvetna om att ishockey är ett hårt spel och att publiken vill ha det så. Han fortsätter: *”När det gäller ishockey, bandy, fotboll eller andra jämförbara bollspel borde väl i vart fall den principen råda att när spelare äro inbegripna i kamp om puck eller boll, uteslutande idrottsregler skola gälla, medan man däremot kan tänka sig saken prövad av allmän domstol om brottet sker i annat sammanhang, även om det äger rum inom arenan. Men även en sådan uppmjukning är icke tilltalande.”*

Hovrätten konstaterar också att brottet är speciellt såtillvida att gärningen förövats under utövning av ett spel enligt vars regler det är tillåtet att mot medagerande utöva visst våld. *”Att utdela slag mot medagerandes kropp med klubban är emellertid otillåtet; och till försvar för uppsåtliga överträdelser av spelreglerna i det hänseendet kan icke – som från försvarets sida skett - åberopas spelets snabbhet och ofta hetsiga natur”.*

Hovrätten dömde A till villkorligt dom och dagsböter. Ansökan om prövningstillstånd avsågs i HD.

Svea Hovrätt 1975. Även detta fall gällde en spelare som tilldelat en motspelare ett slag i huvudet med ishockeyklubba. Motståndaren vårdades sju dagar på sjukhus efter slaget. Den tilltalade dömdes för misshandel, samt då det inte kunde hållas för visst att han åsyftat att slaget skulle få så allvarlig effekt, vållande till kroppsskada. Slaget skedde (sannolikt) omedelbart efter slutsignalen. Den tilltalade menade att slaget varit en ren reflexhandling, föranledd av att målsäganden omedelbart dessförinnan tilldelat honom ett kraftigt slag över ryggen. Mot bakgrund av provokationen lät domstolen påföljden stanna vid villkorlig dom och dagsböter.¹¹²

Göta Hovrätt 1981. En fotbollsspelare tilldelade, sedan spelet blåsts av, en motståndare ett knytnävsslag på hakan med käkfrakturer som följd. Spelaren nekade till att överhuvudtaget ha tilldelat slaget, men vittnesmål fanns. Gärningen bedömdes vara av så allvarlig karaktär att annan påföljd än fängelse inte kunde bli aktuellt, även om gärningen ”inte saknat visst samband med händelserna under spelet”, och den tilltalade dömdes till en månads fängelse för misshandel. Vid straffmätningen beaktade domstolen

---

¹¹² Svea HovR, avd. 7, B 1174/75, DB 286/75.

att händelser under spelet föranlett betydande irritation hos deltagarna på ömse sidor, och att det våld som den tilltalade utövat haft samband med den upprörda stämning som rått.

Fallet överklagades till HD som inte meddelade prövningstillstånd.¹¹³

Hovrätten för Västra Sverige 1981. Omedelbart efter en handbollsmatch tilldelade en spelare en motspelare ett knytnävsslag i ansiktet, varefter denne fallit omkull och åsamkats smärta, svullnad och ömhet. På grund av skadans förhållandevis lindriga karaktär, men också eftersom målsäganden uppträtt provocerande under matchen genom att fälla hånfulla kommentarer, bedömdes misshandeln som ringa och straffet stannade vid böter.¹¹⁴

Hovrätten för övre Norrland 1982. Under en ishockeymatch hade en spelare på ett regelvidrigt sätt tacklat en motspelare, varvid denne bland annat erhållit en fraktur på ett okben. Åtalet för misshandel ogillades av hovrätten, eftersom den tilltalade inte ansågs ha haft uppsåt att utöva våld utöver gränsen för vad ishockeyspelare får anses ha samtyckt till genom sitt deltagande i spelet, och därmed in på det område där straffrätten kan anses ta vid. Det alternativa yrkandet vållande till kroppsskada ogillades på den grund att målsägande inte angivet brottet till åtal.

Tingsrätten hade dock dömt spelaren till villkorlig döm jämte dagsböter. Vid valet av villkorlig dom istället för fängelse beaktades att en viss okunnighet synes råda bland sportens utövare om att allvarigare övergrepp utanför spelets regler kan medföra åtal och lagföring vid domstol. Den tilltalade hade nämligen inför domstolen hävdat att alla situationer under pågående ishockeyspel borde bedömas av domarna på banan och ishockeyförbundet enligt de regler som gäller för sporten och inte av domstolarna. Både TR och hovrätten förtydligade emellertid att det var ”självfallet att varken ishockeyrinken eller annan sportarena kan utgöra en sådan värld för sig att inte svensk strafflagstiftning där skulle gälla för spelare, som utanför spelreglernas ram för den aktuella sporten gör sig skyldiga till vad som är brott enligt svensk lag”, och fortsätter: ”Svårigheten ligger istället i gränsdragningen mellan vad som är, exempelvis i ishockey, att bedöma som misshandel enligt brottsbalken och vad som är att bedöma som större våld än spelreglerna tillåter eller som annan typ av våld som än dessa regler tillåter, men som ändå i spelets ofta snabba och hetsiga natur är förståeligt och får anses falla inom gränserna för det samtycke till att bli utsatt för våld som envar utövare av sporten lämnar redan genom att deltaga i denna. Det säger sig självt att endast uppenbara allvarliga övergrepp därefter kan komma i fråga för åtal”.¹¹⁵

Svea Hovrätt 1983. Vid en sammanstötning mellan två spelare under ishockeymatch åsamkades den ene spelaren på grund av motspelarens regelvidriga klubbföring bland annat frakturer på näsbenet och höger okben. Åtalet för misshandel och vållande till kroppsskada ogillades dock med

¹¹³ Göta HovR, avd. 3, B 829/81, DB 288/82.

¹¹⁴ HovR:n för Västra Sverige, avd. 1, B 1025/81, DB 4/82.

¹¹⁵ HovR:n för Övre Norrland, B 237/82, DB 2066/83.

motiveringen att det ej blivit styrkt att den tilltalade haft uppsåt att skada målsäganden eller tillfoga honom smärta.¹¹⁶

Hovrätten över Skåne och Blekinge 1983. En ishockeyspelare som avsiktligt tilldelade sin motståndare ett kraftigt slag med klubban i ansiktet med käkfraktur och omfattande tandskador som följd, dömdes för misshandel till villkorlig dom. Att den tilltalade blivit provocerad av motståndaren genom ett slag på benet kan inte enligt domstolen rättfärdiga det synnerligen kraftiga slag som han omedelbart därefter riktat mot dennes ansikte. Det beaktas att en ishockeyspelare genom sitt deltagande i spelet får anses ha samtyckt till viss grad av våld från sina motspelare, men det våld i förevarande fall utövas bedöms vara så kraftigt att det ej kan råda någon som helst tvekan om att gränsen för tolerabelt våld i avsevärd mån överskridits.¹¹⁷

Hovrätten för Västra Sverige 1985. En basketbollspelare tilldelade efter avblåsning för foul en motspelare ett knytnävsslag i ansiktet, och dömdes för ringa misshandel till dagsböter. Tingsrätten, vars dom hovrätten fastställer, konstaterar att misshandeln har skett under spel i vilket förekommer törnar och närkamper av olika slag, till vilka spelarna får anses ha samtyckt genom att delta i spelet. Man menar att den tilltalade uppenbarligen, efter en foul från målsäganden, har förlorat behärsksningen och som följd utövat våld som går utöver gränserna för vad som kan anses tillåtet i spelet. Med beaktande av dessa omständigheter finner domstolen, trots att det varit fråga om ett knytnävsslag, att misshandeln bör betraktas som ringa.¹¹⁸

Göta Hovrätt 1987. Under en bandymatch tilldelade en spelare som utvisats matchdomaren ett slag i ansiktet och dömdes för ringa misshandel. Tingsrätten hade meddelat påföljdseftergift med hänvisning dels till att den tilltalade känt sig provocerad för att domaren ”tryckt upp ett rött kort i ansiktet” på honom, dels till att den avstängning från utövandet av idrottslig aktivitet som den tilltalade ådragit sig utgjorde en kännbar utomrättslig bestraffning. Hovrätten fann dock inte skäl att meddela påföljdseftergift, men däremot att jämka dagsbotens storlek.¹¹⁹

Hovrätten över Skåne och Blekinge 1988. En fotbollsspelare tilldelade matchdomaren två knytnävsslag mot huvudet, och dömdes för misshandel till villkorlig dom och böter. Vid påföljdsvalet beaktades att den tilltalade känt sig förfördelad domarens sätt att leda matchen samt att misshandeln föranlett att den tilltalade blivit avstängd från fotbollsspel under sex månader.¹²⁰

---

¹¹⁶ Svea HovR, avd. 4, B 1762/83, DB 74/84.

¹¹⁷ HovR:n över Skåne och Blekinge, avd. 3, B 936/83, DB 3236/84.

¹¹⁸ HovR:n för Västra Sverige, avd. 4, B 578/85, DB 108/85.

¹¹⁹ Göta HovR, avd.1, B 634/87, DB 674/87.

¹²⁰ HovR:n över Skåne och Blekinge, avd. 3, B 1111/88, DB 3080/89.

RH 1995:23. Målet gällde en spelare som under en fotbollsmatch tilldelade sin motståndare ett knytnävslag i ansiktet, vilket medfört att denne tillfogats skador i ansiktet samt fallit medvetlös till marken. Den tilltalade förnekade gärningen och gjorde gällande att han höjt armbågarna och att en armbåge av misstag träffat motståndaren i ansiktet.

Tingsrätten inleder med att konstatera att redan genom att delta i en fotbollsmatch har spelarna i viss mån samtyckt till viss grad av våldsutövning - inom fotbollssporten måste exempelvis risken vara stor att man av en motspelare får motta någon felriktad spark. Att stämningen under matcherna dessutom ofta är upphetsad gör att ansvar för brottsliga gärningar i dylika sammanhang endast bör bli aktuella när det rör sig om allvarligare överträdelser.

Hovrätten konstaterar att den tilltalade uppenbarligen drevs av vrede över den tackling som han tidigare mottagit av målsäganden och besvikelse över att den ej utlöst en straffspark. Hovrätten utgår liksom tingsrätten ifrån att våld mot person under sådan regelstyrd lagkamp som fotboll, när både spel och stämning blir intensiva, kan motivera tolerant straffrättslig bedömning; framför allt då fråga är om våld spelare emellan.

Hovrätten framhåller att de verkar finnas en långt driven tolerans som präglar straffrättskipningen när det gäller idrottsvåld; både ifråga om straffbarhetsprövning, brottsrubricering samt påföljdsval och straffmätning. Det blir då särskilt angeläget att den hålls inom tydliga gränser, så satta att de dock kan bidra till att stävja regelstridigt våld under idrottslig lagkamp. En sådan toleransgräns måste enligt hovrätten uppenbarligen passeras då kampen avslutas. En avgörande gräns blir då när spelet blåses av under pågående match.

Då misshandeln skedde efter att domaren avblåst spelet bör brottet som annan misshandel, påpekar hovrätten, efter sin art bestraffas med fängelse. En omständighet som inverkar på det straffvärde brottet tillskrivs är emellertid att det begicks under inflytande av vrede och besvikelse som väckts under spelets gång, dessutom bör det men den tilltalade lidit genom att vara avstängd från spel en och en halv säsong beaktas vid straffmätningen. Med dessa faktorer i beaktande bestämdes påföljden ändå till fängelse i en månad.

Göta Hovrätt 2008. En 16-årig pojke misshandlade en motspelare under en fotbollsmatch genom att ge denne ett knytnävsslag i ansiktet, vilket fick till följd att motspelaren fick sys med 5 stygn. Den tilltalade dömdes till böter för ringa misshandel, en brottrubricering som tog hänsyn till att slaget föregåtts av upprepad provokation. Själva gärningen i sig var annars att rubricera som misshandel av normalgraden.

Att med ett knytnävsslag förorsaka en ansiktsskada som får sys med fem stygn utgör enligt hovrätten inte ett våld som kan omfattas av ett i fotbollssammanhang underförstått samtycke - men det framhålls att det sammanhang i vilket gärningen har begåtts likväl bör beaktas vid bestämmande av brottsrubricering och påföljd. Att meddela påföljdseftergift med stöd av BrB 29:5 8p och 29:6, som tingsrätten gjorde, fanns det dock inget skäl till enligt hovrätten: ”Enligt hovrättens bedömning kan åtgärder inom ramen för en idrotts disciplinära regelsystem i allmänhet inte på något

avgörande sätt påverka följden för brott. Att det ibland kan finnas undantag från en sådan princip, t.ex. då de disciplinära åtgärderna aktualiserar en tillämpning av 29 kap. 5 § 5p brottsbalken, påverkar inte förhållandena i förevarande mål. Den avstängning som den tilltalade drabbats av har således ingen avgörande betydelse för påföljden och motiverar inte påföljdseftergift.”¹²¹

5.2 Domar från tingsrätt

Sunnerbo HR 1966. Åtal för misshandel ogillades, då det inte kunnat visas att en ishockeyspelare som med klubbladet träffat en motståndare på höger revben haft uppsåt att utöva otillåtet våld; hans påstående om att han försökte få tag i pucken kunde ej vederläggas.¹²²

Uppsala tingsrätt 1974. Under en fotbollsmatch tilldelade en målvakt en motståndare ett slag i ansiktet, med bland annat hjärnskakning som följd. Domstolen konstaterar att även om den tilltalade straffats enligt fotbollens regler så är idrottens regler inte exklusiva på så sätt att förseelser inom de olika disciplinerna är undandragna samhälleliga regler, utan att brottsbalkens regler är tillämpliga. Som förmildrande omständighet anfördes dock att slaget utdelats i ”stridens hetta” i en match som karaktäriserats av irriterad, het och förtätad stämning, att den tilltalade inte haft någon betänketid samt att han blivit provocerad av att målsäganden sprungit fram och klappat honom på kinderna, ett beteende som domstolen kallar ”ett ofog som alla inblandade borde betacka sig för”. Brotsrubriceringen blev därför ringa misshandel, och straffet 60 dagsböter.¹²³

Jönköping tingsrätt 1975. En spark mot en på marken liggande motståndare bedömdes som ringa misshandel, då domstolen antog att den tilltalade fotbollsspelaren utdelat sparken i tillfällig överilning på grund av att han ansett att målsäganden trängt honom för hårt.¹²⁴

Lindesbergs tingsrätt 1979. En fotbollsspelare tilldelade en motståndare två knytnävsslag i ansiktet med käkfrakturer som följd. Domstolen uttalar att brottet skiljer sig från de sedvanliga misshandelsbrotten därigenom att det begåtts under pågående fotbollsmatch, och beaktade vid påföljdsvalet (böter) att den tilltalade blivit diskvalificerad i sex månader.¹²⁵

Borås tingsrätt 1979. Åtal ogillades beträffande en utvisad fotbollsspelare som efter matchens slutsignal träffat matchdomaren med ett slag i ansiktet. Med hänsyn till att det inte kunde uteslutas att vittnesmålen omedvetet färgats av den tilltalade spelade i motståndarlaget samt till den irriterade stämningen ansågs den tilltalade inte haft uppsåt att träffa domaren.¹²⁶

---

¹²¹ Göta HovR, B 3449-07.

¹²² Sunnerbo HR, B 223/66, DB 300/66.

¹²³ Uppsala TR, B 1326/74, DB 1319/74.

¹²⁴ Jönköpings TR, B 101/75, DB 188/75.

¹²⁵ Lindesbergs TR, B 75/79, DB 134/79.

¹²⁶ Borås TR, B 711/79, DB 756/79.

Borås tingsrätt 1980. En innebandyspelare tilldelade en motståndare ett knytnävsslag på hakan. Vid påföljdsvalet (villkorlig dom) beaktades att gärningen förövats i stridens hetta under idrottsutövning.¹²⁷

Lindesbergs tingsrätt 1980. En fotbollsspelare tilldelade en motståndare ett knytnävsslag i ansiktet. Vid brottsrubriceringen (ringa misshandel) beaktades att slaget utdelats i "stridens hetta", och vid straffmätningen (20 dagsböter) att den tilltalade blivit diskvalificerad i två månader. Domstolen uttalar att "*en sådan bestraffning är naturligen ägnad att avhålla fotbollsspelare från brott av det nu aktuella slaget*".¹²⁸

Hässleholms tingsrätt 1982. Domstolen avgjorde två liknande mål som båda gällde slag mot ansiktet som utdelats under handbollsmatch. Vid båda fallen beaktades vid straffmätningen att de tilltalade bestraffats med diskvalifikation inom idrotten. De båda spelarna dömdes för misshandel till tio dagsböter respektive villkorlig dom.

Tingsrätten för ett utförligt resonemang om idrottsvåld i målen, och frågar sig först om allmän domstol över huvud taget ska uppta till behandling vad som händer mellan spelare under pågående match. Det konstateras att det råder delade meningar om saken och att man inom idrotten har en klar vilja att själva klara av våldsincidenterna. Tingsrätten yttrar: "*Idrottens regler kan emellertid inte vara exklusiva på så sätt att förseelser, som ligger långt utanför vad som kan betecknas som normala överträdelser av spelreglerna, skulle vara undandragna de samhälleliga regler som reglerar det tillåtna och det otillåtna mellan människor i gemen. Den principen måste gälla, att när spelare är inbegripna i direkt kamp om bollen, uteslutande idrottens regler skall gälla, medan däremot saken måste prövas av allmän domstol om överträdelser sker i en annan situation och på ett sätt som strider mot idrottens idé.*" Tingsrätten fortsätter med att uppställa tre grupper av överträdelser från spelets normala förlopp: a) Mindre avvikelser från spelets regler, som medför frikast, straffkast eller tidsbegränsad utvisning. b) Grövre avvikelser från spelets regler, som medför matchstraff och ingripande från idrottsliga rättsinstanser, där överträdelser beivras i form av till exempel diskvalifikation på kortare eller längre tid. c) Överträdelser som är så allvarliga att de helt strider mot spelets idé. Våldutövningen är så markant att man inte längre kan tala om exempelvis handboll. "*I dessa fall måste därför de allmänna domstolarna träda in. Det rör sig här om ytterst sällan förekommande händelser och skadeavsikten måste vara uppenbar.*"¹²⁹

Ystads tingsrätt 1983. Åtal för misshandel ogillades, då misshandel ej kunnat styrkas avseende en fotbollsspelare som med handen eller armbågen träffat en motståndare i ansiktet.¹³⁰

---

¹²⁷ Borås TR, B 429/80, DB 706/80.

¹²⁸ Lindesbergs TR, B 52/80, DB 117/80.

¹²⁹ Hässleholms TR, B 57/82, DB 176/82 samt B 182/82, DB 329/82.

¹³⁰ Ystads TR, B 205/83, DB 9/84.

Växjö tingsrätt 1983. En fotbollsspelare som efter utvisning tilldelade matchdomaren ett slag i ansiktet dömdes för ringa misshandel till 30 dagsböter. Tingsrätten bedömde att den upprörda stämningen under matchen utgjorde en förmildrande omständighet.¹³¹

Skellefteå tingsrätt 1986. Åtal för misshandel ogillades beträffande en ishockeyspelare som tilldelat en motståndare ett regelvidrigt slag med klubban mot motståndarens visir. Tingsrätten uttalar: ”*Det ligger i ishockeyspelets natur, att därvid får förekomma viss utövning av våld utan att våldsutövaren därför skall anses ha gjort sig skyldig till vad som är brott enligt strafflagstiftningen. Envar deltagande spelare får anses ha lämnat samtycke till att bli utsatt för sådant våld. Avgörande för gränsdragningen gentemot brottsligt handlande blir då om det utövade våldet är sådant som är tillåtet enligt spelets regler, eller visserligen större våld än vad reglerna tillåter men ändå förståeligt med hänsyn till spelets natur och inom ramen för vad en deltagare samtyckt till att finna sig igenom att delta i spelet.*”

Domstolen konstaterar att det kan hållas för visst att den tilltalade velat tillfoga målsäganden viss smärta med klubbslaget, men inte att han haft uppsåt att gå utöver gränsen för vad målsäganden kan sägas ha samtyckt till.¹³²

Norrköpings tingsrätt 1988. En fotbollsspelare tilldelade en motståndare ett knytnävsslag i ansiktet. Domstolen godtog inte den tilltalades invändning om nödvärn, och konstaterar att omständigheterna inte heller var sådana att den tilltalade kan gå fri från ansvar på grund av att han svårigen kunnat besinna sig. Han dömdes därför för misshandel, som dock bedömdes som ringa mot bakgrund av att händelsen ägt rum under spelarnas omplacering inför en frispark, då det gällt att skaffa sig så bra positioner som möjligt. ”*Det hör numera till spelets normala förlopp att dessa situationer leder till knuffar och hårda kroppskontakter*”, ytttrar domstolen, samt konstaterar att det vidare är av betydelse att matchen mot slutet fått inslag av ojustheter som föranlett irritation mellan lagen, varvid den tilltalade ansett sig provocerad. Vid straffmätningen (30 dagsböter) beaktades att den tilltalade blivit avstängd från spel under ett år.¹³³

Skellefteå tingsrätt 1990. Åtal för misshandel ogillades beträffande en handbollsspelare som orsakat en motspelare en näsfraktur. Tingsrätten fäster vikt vid att den tilltalade inte uppfattat att spelet var avblåst vid det tillfälle då han slog ut med sin arm, och fastslår att han inte haft uppsåt att utsätta målsägande för större våld än vad en spelare får anses ha samtyckt till genom att delta i spelet - i detta fall, konstaterar tingsrätten, gällde det en match som spelats i en av de högre handbollsserierna, där spelet normalt medför täta och tämligen hårda kroppskontakter spelarna emellan.¹³⁴

---

¹³¹ Växjö TR, B 589/83, DB 73/84.

¹³² Skellefteå TR, B 125/86, DB 202/86.

¹³³ Norrköpings TR, B 815/88, DB 855/88.

¹³⁴ Skellefteå TR, B 308/89, DB 56/90.

Stockholms tingsrätt 1993. En fotbollsspelare skallade en annan spelare omedelbart efter en match. Han dömdes för misshandel till fängelse i 14 dagar, vid straffmätningen beaktades bland annat att han blivit avstängd från all idrottslig verksamhet under ett år.¹³⁵

5.3 Sammanfattning av praxis

5.3.1 Bristande uppsåt

I två av de 13 refererade hovrättsmålen samt i fem av de 15 refererade tingsrättsmålen ogillades åtalet för misshandel. I dessa fall har man i samtliga fall hänvisat till bristande uppsåt.

Vid bristande uppsåt, helt eller delvis, kan finnas möjlighet att istället döma för oaktsamhetsbrottet vållande till kroppsskada. Åtal för vållande till kroppsskada har i något fall ogillats på grund av att målsägandes angivelse saknats. Det kan här förtydligas att enligt BrB 3:12 får vållande till kroppsskada endast åtalas om målsäganden angivit brottet till åtal och åtal är påkallat ur allmän synpunkt.

5.3.2 Samtycke

Att notera är att domstolarna endast i en minoritet av fallen hänvisar till samtyckesläran. Och i de fall där det talas om samtyckets gräns, utreds inte alltid närmare var denna gräns går. Av de exempel som nämns kan dock utläsas följande:

Hovrätten för Övre Norrland (1982) liksom Skellefteå tingsrätt (1986) talar om att samtycket omfattar regelenligt våld samt våld som i spelets ofta snabba och hetsiga natur är förståeligt. Målen, vilka ogillades, gällde en tackling respektive ett klubbslag mot visir.

I ett annat fall talar hovrätten om att även om en spelare har att räkna med hårdhänt behandling, ska denne inte behöva riskera att bli utsatt för våld utanför spelet om pucken.

I ett hovrättsfall konstateras att det inte råder någon som helst tvekan om att ett slag med ishockeyklubban mot ansiktet med käkfraktur som följd går utöver samtyckets gräns.

I RH 1995:23 talas om att en fotbollsspelare får anses ha samtyckt till någon felriktad spark. I ett basketmål talas om att spelaren samtycker till ”törnar och närkamper av olika slag”, och i ett handbollsmål om att spelaren samtycker till ”hårda och täta närkontakter”. Knytnävsslag i ansiktet godtogs dock inte. Inte heller i hovrättsfallet från 2008 ansågs ett knytnävsslag som fick sys med fem stygn omfattas av en fotbollsspelares samtycke.

Samtycke infördes som bekant inte som lagstadgad ansvarsfrihetsgrund förrän 1994. Något stöd för att tillmäta samtycket betydelse, från praxis eller doktrin, redovisas emellertid inte i någon av domarna.

---

¹³⁵ Stockholms TR, avd. 11, B 7592/93, DB 1932/93.

5.3.3 Provokation

Bestämmelsen om provokation som förmildrande omständighet finns i BrB 29:3 1 p och stadgar att vid bedömning av straffvärdet ska särskilt beaktas om brottet föranletts av någon annans grovt kränkande beteende.

Detta lagrum nämns inte i något av målen när strafflindring på grund av provokation tillämpas, därför förs inte heller någon närmare diskussion om lagrummets tillämpbarhet. Man kan dock ifrågasätta om provokationerna ovan verkligen kan sägas vara grova. I några fall nämns den irriterade stämningen mellan lagen som enda förklaring till att den tilltalade känt sig provocerad, ändå väljer man att beakta denna provokation vid straffmätningen. I andra fall har det rört sig om hånfulla kommentarer om spelet, eller att målsäganden klappat den tilltalade på kinden eller bara trängt den tilltalade hårt i samband med spel. Även den provokation som en spelare upplevt genom matchdomarens beslut har beaktats i flera fall.

I ytterligare andra fall har dock exempelvis provokation genom slag på benet inte beaktats.

Uppräkningen av förmildrande omständigheter i 29:3 är förvisso inte uttömmande; utrymme finns för domstolarna att beakta även andra omständigheter. Det har man också gjort i flera fall - ofta påpekas som skäl för strafflindring att stämningen varit upphetsad, upprörd eller intensiv eller också hänvisas till stridens hetta. I RH 1995:23 beaktades vid straffmätningen att brottet begicks under inflytande av vrede och besvikelse som väckts under spelets gång.

Provokation har även beaktats vid brottsrubriceringen, exempelvis i hovrättsfallet från 2008 liksom vid en foul i basket som föranlett att den tilltalade förlorat behärsknigen.

5.3.4 Nödvärn

Nödvärn – varom regler finns i BrB 24:1 - diskuteras endast i ett fall, där invändningen inte godtogs, inte heller godtogs invändningen om nödvärnsexcess enligt BrB 24:6, det vill säga att den tilltalade svårligen kunnat besinna sig.

5.3.5 Straffrättsvillfarelse

I ett fall tar tingsrätten vid påföljdsvalet hänsyn till att det rådde en viss okunnighet hos den tilltalade beträffande gärningens rättsstridighet, detta efter att denne uttalat att alla uppkomna situationer på ishockeybanan borde beivras av matchdomaren istället för att åtalas. Även om hovrätten ändrar tingsrätten dom och inte nämner någonting om denna okunnighet, är det intressant att tingsrätten överhuvudtaget tar upp omständigheten. Det verkar som att man tänker sig någon form av straffrättsvillfarelse enligt BrB 24 kap. 9 §, vilket hänvisas till i 29:3 5 p angående brottets straffvärde. Bestämmelsen om straffrättsvillfarelse är dock tänkt att tillämpas mycket restriktivt, och torde inte kunna användas i ett dylikt fall.

5.3.6 Vittnen

I många fall har det funnits behov av att höra ett stort antal vittnen i målet. Ofta är vittnesmålen motstridiga, och inte sällan beroende på vilket lag vittnet tillhört eller hejat på, ett problem som påpekas av domstolen i ett mål. Hur stort problemet med att hitta neutrala vittnen anses vara framgår inte, men i flera mål har man istället tillmätt matchdomarens vittnesmål störst betydelse.

5.3.7 Påföljden

Misshandel är ett så kallat artbrott, vilket betyder att utgångspunkten är att påföljden för brottet ska vara fängelse. Den vanligaste påföljden för misshandeln i de aktuella målen är dock dagsböter. I några fall har straffvärdet ansetts högre, men frihetsberövande ej erforderligt. Då har ådömts villkorlig dom, ibland förenad med böter. Endast i tre av de ovan refererade fallen har den tilltalade dömts till fängelse, mellan 14 dagar och en månad. Ett fall gällde en skallning, de två andra ett knytnävsslag i ansiktet.

Det disciplinära straff som utdömts av spelarens idrottsförbund beaktas vid straffmätningen i ett stort antal mål. Endast i ett fall, i hovrättsfallet från 2008, diskuteras vilken grund som finns för ett eventuellt hänsynstagande till ett disciplinärt straff. Hovrätten godtar inte tingsrättens användning av generalklausulen i BrB 29:5 8 p, utan fastslår att i de fall där det kan vara aktuellt med strafflindring bör man använda sig av BrB 29:5 5 p. Hovrätten likställer alltså avstängning från idrottsutövning med uppsägning eller hinder i yrkes- eller näringsutövning. Endast i undantagsfall skall dock enligt hovrätten åtgärder inom ramen för en idrotts disciplinära regelsystem påverka följden för brott.

I ett annat mål, ett tingsrättsmål, uttrycktes att ett disciplinärt straff i form av diskvalifikation från idrottsverksamhet bör beaktas därför att det är ägnat att avhålla spelare från brott av det aktuella.

6 Avslutande analys

6.1 Argument för ansvarsfrihet

6.1.1 Individens frihet

En individ har en grundläggande rätt att bestämma över sina egna handlingar och över sin egen rättssfär. För att inte enligt lag straffbelagda gärningar ska medföra ansvar för en person som begår en gärning med angreppsobjektets samtycke, har det ansetts nödvändigt med en undantagsregel för dylika situationer. Undantagsregeln – *samtyckesläran* – har en lång historia, och utvecklades först i doktrin och praxis för att så småningom kodifieras.

Parallellt med individens självbestämmanderätt, har samhället ett ansvar att skydda sina medborgare, och hindra dem från att utsätta sig för onödiga risker. Det var också denna tankegång som ledde till att lagen om förbud mot professionell boxning infördes, och senare lagen om tillståndsplikt för vissa kampsporter. Principen är dock inte helt okontroversiell. Många protester, motioner, debattinlägg och andra arga röster har höjts mot statens beslut att reglera vad en enskild har rätt att göra med sin kropp – samtidigt som andra tyckt att regleringen ska vara ännu mer ingripande, som att förbudet mot proffsboxning skulle omfatta all boxning eller att staten måste göra något åt slagsmålen inom ishockey.

Samhällets ansvar att skydda sina medborgare har också gjort att det finns en gräns för hur mycket skada en individ kan samtycka till med ansvarsbefriande verkan för gärningsmannen. Individen har med andra ord inte en obegränsad rätt att bestämma över sin egen hälsa. Var gränsen går är inte helt lätt att avgöra, i synnerhet inte i situationer som rör våld och skador som uppkommer mellan två idrottsutövare.

Idrottsrörelsens devis att ”den som ger sig in i leken, får leken tåla” kan sägas motsvaras av straffrättens regler om samtycke. Detta under förutsättning att alla villkor för giltigt samtycke är uppfyllda. Det finns som framgår av framställningen inget krav på att samtycket ska vara uttryckligt, utan det räcker med ett tyst konkludent samtycke. Samtycket ska ha avgivits innan den brottsliga handlingen företas, vilket i så fall skulle innebära att samtycket lämnas i och med att en spelare beträder en plan eller en boxare kliver in i ringen. Helt och hållet korresponderar emellertid devisen med samtyckesbegreppet. Frågor uppkommer angående samtyckets räckvidd. För vad är det egentligen man samtycker till när man ger sig in i leken, det vill säga när man som idrottsutövare deltar i en match?

Enligt praxis och förarbeten angående samtyckets gränser, ska som huvudregel gränsen gå mellan ringa misshandel och misshandel av normalgraden. Grövre våld än så vill man inte låta individen utsätta sig för. Men i kontaktsporter och inte minst i kampsporter som boxning kan

skadorna inte sällan överstiga gränsen för vad som enligt brottsbalken kan klassas som ringa misshandel.

Det är förvisso inte bara skadans grad som skall beaktas vid en bedömning av samtyckets ansvarsbefriande verkan, utan även gärningens syfte. Men om syftet med gärningen är att hindra motspelaren från att få tag i bollen, inte sker väl den gärningen med samtycke? Varje spelare torde ha som mål att vinna eller ta poäng. Och utförs gärningen med syfte att provocera, är det också svårt att tänka sig att offret samtycker därtill.

Straffriheten kan aldrig gå längre än vad samtycket sträcker sig. Så frågan är, om en spelare verkligen kan anses ha samtyckt till det eventuella övervåld som han utsätts för på planen, det vill säga till det våld som går utöver spelets regler. Den rådande uppfattningen tycks vara att spelaren även får anses ha samtyckt våld som går utanför spelets regler, men fortfarande håller sig inom spelets idé. Om överträdelsen helt strider mot spelets idé råder det större konsensus om att åtal kan bli aktuellt. Man kan alltså konstatera att åtminstone regelbrott krävs för straffrättsligt ansvar,

Det är inte självklart att alla idrottsutövare samtycker även till regelvidrigt våld. En spelare kan exempelvis redan vara skadad eller utöva idrottsverksamheten som rehabilitering. Tillåtandet av regelvidriga handlingar ska inte i några sammanhang kunna utnyttjas för att uppsåtligt tillfoga någon allvarliga skador.

I de flesta fall torde det dock krävas någonting mer än en vanlig regelvidrig tackling för straffrättsligt ansvar. Denna samtyckets tämligen vida gräns framgår också av uttalanden från idrottsmän – såväl ”våldsförövare” som ”offer”. I rättsfallen finns exempel där målsäganden inte önskat att den tilltalade lagfördes. I media uttrycks ståndpunkter som att polisanmälan är löjligt. De flesta utövare verkar helt enkelt tycka att det är ok med skador.

I doktrin har diskuterats huruvida man om man samtycker till en risk, även samtycker till riskens förverkligande. I litteraturen tycks de flesta vara överens om att det enda man kan samtycka till inom idrottsutövningen är risken för skada, medan det i förarbeten framhållits att man också samtycker till att risken förverkligas på ett sätt som är typiskt för den aktuella situationen. Enligt min mening framstår ett samtycke till en risk, men inte till dess förverkligande, som innehållslöst. Distinktionen har ingen praktiskt betydelse när en skada väl uppkommit.

Avslutningsvis kan man konstatera att samtycke inte verkar räcka för att förklara varför många våldshandlingar på idrottsplanerna anses straffria. Även om teorin om samtycke är den som diskuteras mest och oftast när idrottsvåld nämns i doktrin, hävdas även hos de flesta författare att för ansvarsfrihet måste finnas en ytterligare grund. Framför allt torde detta gälla boxning, där skadorna kan bli så allvarliga att samhället i andra sammanhang aldrig skulle godta att individen frivilligt ådrar sig dem.

6.1.2 Idrottens samhällspositiva effekter

Idrottens samhällsnytta framförs inte sällan som ett argument för att staten ska tillåta en viss våldsanvändning i kontaktsporter och kampsporter. Vilka

de samhällspositiva effekterna kan tänkas vara framgång ovan under avsnitten om idrottens roll i samhällen samt debatten om boxning. Det är inte denna framställnings uppgift varken att bekräfta eller vederlägga dessa påståenden. Argument om idrottens samhällsnytta kan juridiskt sett sägas motsvaras av teorierna om social adekvans eller atypisk gärning.

Som nyligen konstaterats räcker möjligtvis inte samtycke som grund för ansvarsfrihet i alla situationer där regelöverträdelser i en idrottsgren leder till personsador. Denna syn framförs även i förarbetena till den lagändring som bland annat införde 24:7 i brottsbalken, där det skrivs att ansvarsfrihet istället följer av att vissa regelöverträdelser är allmänt godtagna i samhället. Miljontals människor i Sverige ägnar sig åt någon form av idrott. Denna sysselsättning har med andra ord ett stort fäste bland samhällets invånare. De som inte själva utövar en idrott, kanske gärna tittar på idrott som underhållning. Att många idrotter oundvikligen innebär en viss skaderisk och ett beteende som inte sällan går över gränsen för vad som tekniskt sett är straffbar misshandel, både i sitt regellenliga och i sitt regelvidriga utförande, får vi därmed utgå ifrån att den stora massan har överseende med. Staten stödjer idrottsrörelsen via ekonomiska bidrag. Därmed visar staten att den ser en samhällsnytta i denna verksamhet. Det statliga stödet är dock förenat med vissa villkor och övergripande mål. Bland ledorden finns motion och förebyggande hälsovård, och även ungdomssatsning. Det är således uppenbart att vad som av staten anses godtagbart, är idrott som på det stora hela är positivt för individens hälsa och fostran. Hälsovinster kan innebära att man måste acceptera en viss skaderisk. Genom att idrotten får statligt stöd, godtas samtidigt skaderiskerna.

Om skadorna anses vara alltför allvarliga i förhållande till nyttan för individen och nyttan för samhället, kan staten se sig nödgad att dra en gräns. Så skedde när proffsboxningen förbjöds. Numera anses dock utövandet av boxning godtagbart, men staten vill fortfarande ha kontroll över säkerhetsregleringen. Man är också fortfarande tveksam till vissa "ultimate fighting"-grenar. Så är även Europarådet, vilket framgår i och med den rekommendation som uttrycker att våld och barbariska och våldsamma gärningar begångna i idrottens namn inte har något socialt värde i ett civiliserat samhälle med respekt för mänskliga rättigheter. Dessa fenomen kan därmed inte sägas vara socialadekvata idag.

När det gäller andra idrotter, som de kontaktsporter som denna uppsats huvudsakligen handlat om, har däremot staten visat att den anser dem vara socialadekvata. Vinsterna för samhället i form av piggare och friskare invånare och eventuellt en mer socialt anpassad ungdom, torde dock vara av mindre betydelse än individens nytta av idrotten. Idrotten ger en meningsfull fritid till många människor. De flesta människor som idrottar gör det för att de tycker att det är roligt. När så många människor är överens om att ett visst beteende bör tillåtas, då måste gärningen sägas vara socialadekvat. Idrottsvåldets sociala adekvans får således sägas vara förankrad hos både staten och majoriteten av landets befolkning.

Teorin om atypisk gärning har också samband med vad samhället vill markera mot respektive accepterar. När man diskuterar atypiska gärningar,

bör man ha en kriminalpolitisk utgångspunkt. En grundläggande tanke är att kriminalisering ska ske med måtta, och att bestraffning ska vara en sista utväg för att få bukt med oönskat beteende. Att då bestraffa ett handlande, som egentligen inte faller under syftet med kriminaliseringen av misshandel utan istället utgör en del i en för samhället och individen positiv företeelse, är inte helt logiskt. De ovan upptagna yttrandena från idrottsrörelsen att ”åklagarväsendet borde ha viktigare saker för sig” än att bekämpa idrottsvåldet, går i linje med denna tanke.

6.1.3 Undvikande av dubbelbestraffning

Av den föregående genomgången framgår att utövare och företrädare för idrottsrörelsen, men även polisen, hävdar att idrottsvåldet ska klaras av inom idrottens eget regelverk. På vad grundas detta krav på självbestämmanderätt? Att idrottsrörelsen alltid tycks ha haft en tradition av att vilja stå utanför samhället är klart. Men juridiskt sett finns ingen möjlighet att ställa sig utanför rättssamhället. Föreningsfriheten kan inte stå över straffrätten.

Det har också hävdats att idrotten inte skulle överleva om alla incidenter sanktionerades straffrättsligt. När överåklagare Alhem antydde en straffrättslig behandling av ett knytnävsslag på fotbollsplanen utmålades han som en fotbollens fiende, och hamnade i skottlinjen för en hel del kritik och aggressiva uttalanden från upprörda och uppenbarligen oroliga fotbollsfans. Men är påståendet en drastisk slutsats från idrottare och idrottsintresserade som vill ha en frizon för våld – eller är straffrättslig ansvarsfrihet en förutsättning för idrottens existens?

Svaret blir enligt mig det samma som när man formulerar frågan om ansvarsfrihet utifrån andra resonemang – att någonstans måste man dra en gräns. Det vore inte rimligt att åtala minsta incident som faller under en bestämmelse i brottsbalken. Utövandet av kontaktsporter skulle då bli omöjligt. Och alternativ konfliktlösning ska givetvis uppmuntras. Men tillåts för mycket våld inom kontaktsporterna, riskerar de att förlora sin karaktär som tekniksporter. Det kan då hävdas, att det är upp till idrottsförbundet och inte till samhället att styra inriktningen av idrottsgrenen. Men då det faktiskt förekommer allvarliga personangrepp och integritetskränkningar vore det, av skäl som utvecklas nedan, inte lämpligt att omöjliggöra straffrättslig behandling.

En idé är ett krav på angivelse från målsäganden. På så sätt kan även ett samtycke som avgivits i efterhand på rättslig betydelse. Risken med ett sådant angivelsekrav är dock att offret känner sig pressat från olika håll – motståndare, ledare, lagkamrater - att inte anmäla, fastän denna person egentligen upplevt en kränkning. Den jämförelse som gjorts med familjevåld i debatten är ur denna synvinkel inte helt långsökt.

Faktum kvarstår dock att de disciplinära sanktionerna kan bli tämligen ingripande för den enskilde. Bötessummorna kan bli ordentligt höga, och att bli avstängd och hindrad från att utöva sitt stora intresse kan vara väl så kännbart. Dessutom sammanfaller en stor del av syftet hos de disciplinära

och de straffrättsliga sanktionerna. Det är därför enligt min mening inte orimligt att hänsyn i vissa fall kan tas till en från idrottshåll utdelad disciplinär bestraffning vid straffmätningen i domstol.

6.2 Rättsväsendets inställning till idrottsvåld

Ovan under 5.3 sammanfattades på vilka sätt den idrottsliga kontexten beaktades domskälen i de redovisade misshandelsmålen. Några kommentarer till de tendenser som kan skönjas följer här.

Det antal fall beträffande våld på idrottsplanen som går till domstol, är knappast proportionerligt i förhållande till den våldsanvändning som faktiskt förekommer. Men i de fall som trots allt åtalas, är absoluta merparten fällande domar. Ovanstående rättsfallsförteckning är inte komplett, men troligtvis representativ. Juridiskt sett visar det sig med andra ord att en stor del av idrottsvåldet är straffbart, och att de diskuterade ansvarsfrihetsgrunderna inte blir aktuella.

I kapitel 3.4 indelades idrottsvåldet i olika kategorier. Det är först och främst incidenter som faller under kategori 3 som leder till fällande domar. Även incidenter hänförliga till kategori 2 finns representerade i rättsfallsredovisningen, men där tenderar domstolarna att ogilla åtalet. Även domstolarna drar alltså en gräns vid våld som ligger utanför idrottens idé och utanför direkt kamp om bollen, ibland nämns spelets avblåsning som gräns. I en del fall är resonemanget uttryckligt och i andra fall framgår det av domslutet.

Påståendet att det skulle röra sig om sällan förekommande händelser som kan bli föremål för åtal måste dock också ifrågasättas. I själva verket torde dylika gärningar vara relativt vanliga.

Något fall beträffande kategori 1, alltså regelenligt våld, har aldrig upptagits. Boxningens rättshänsyn är således, trots att våldsanvändningen kan nå motsvarande grov misshandel, aldrig prövad av domstol.

Även i de fällande domarna visar domstolens argumentation i flera fall en tolerant inställning till det våld som sker på idrottsplanen – utan närmare motivering, anges att gränsen måste sättas högre än vid annan typ av misshandel, eller att brottet skiljer sig från annan misshandel just för att det utövats på en idrottsplan. Här får man gissa sig till vad domstolarna menar. Avsaknaden av utförliga resonemang, liksom av lagstöd i förekommande fall, är beklagligt.

Jämfört med hur stort utrymme samtyckesläran fått i doktrin, kan det tyckas lite anmärkningsvärt att endast ett fåtal domstolar använder samtyckesläran när de diskuterar idrottsligt våld. Och i de fall där samtycket nämns förs ingen närmare diskussion om samtyckets gräns. Formuleringarna i stil med att samtycket omfattar ”hårdhänt behandling”, ”en viss grad av våld” och ”våld som är förståeligt” är minst sagt otydliga. Rättsfallen ger således ingen tydlig vägledning beträffande samtyckets gräns.

De övriga ansvarsfrihetsgrunderna som diskuterats – olika varianter på social adekvans – nämns å andra sidan inte alls av någon domstol. Trots att de i doktrin föredragits framför samtycke som förklaring till straffrihet idrottsrelaterat våld, tycks de alltså hittills ha haft obefintlig praktisk betydelse.

Det talades ovan om att den som ger sig in i leken får leken tåla. Innebär det också att den som provocerar en motståndare genom nedlåtande kommentarer om dennes spel eller genom en retsam klapp på kinden, har att räkna med att få igen med våld? Tydligen, eftersom domstolarna gärna beaktar provokation som en förmildrande omständighet för gärningsmannen. Då det normalt krävs grov kränkning för att provokation ska beaktas vid en gärnings straffvärde, synes dessa generösa bedömningar anmärkningsvärda. Man skulle nämligen kunna argumentera precis tvärtom - då fotbollsspelare och ishockeyspelare torde vara vana att utsättas för provokation, borde de vara mer stresståliga och inte låta sig provoceras så lätt. Jag anser inte att en domstol bör godta förklaringar som att en idrottsman har svårt att behärska sig eller att det råder en allmänt irriterad stämning under matchen.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det idrottsliga sammanhanget tycks få betydelse ur dessa perspektiv:

Ansvarsfrågan i form av bristande uppsåt eller målsägandens samtycke.

Brottsrubriceringen – gärningen bedöms som ringa på grund av provokation eller att den utövats i ”stridens hetta”.

Påföljdsbestämningen, straffvärdet och straffmätningen – påföljden blir lindrigare på grund av provokation eller på grund av att domstolen beaktar av det disciplinära straffet.

När det gäller påföljderna, är de förhållandevis måttfulla. Trots att misshandel är ett artbrott, dömer man inte gärna den tilltalade till fängelse. Flera faktorer inverkar dock på påföljdsvalet; ofta torde gärningsmännen vara i övrigt skötsamma personer. Som en jämförelse kan noteras att i exempelvis Storbritannien ligger straffen på en helt annan nivå. Fängelsestraff är inte ovanligt och har utdömts för incidenter som knytnävsslag i ansiktet (åtta månader), spark på liggande spelare (tolv månader) och regelvidrig tackling (sex månader).¹³⁶

Tre av de under kapitel 5 refererade målen överklagades till Högsta domstolen, inte i något av dem fann HD skäl att meddela prövningstillstånd. Underrättspraxis har som bekant inget prejudicerande värde och går också i många fall isär. Av hela utredningen i den här uppsatsen framgår att rättsläget är oklart, och ett prejudikat beträffande grunderna och gränserna för ansvarsfrihet vid utövandet av idrottsvåld skulle därför vara intressant.

---

¹³⁶ Se målen *R v. Moss* (2000), *R v. Chapman* (1989) och *R v. Birkin* (1988), samt Gardiner, Simon: *Sports law*, 2001.

6.2.1 Beslut att inte väcka åtal

Minst lika intressant som domstolspraxis är de fall som inte lett till åtal. Hur resonerar åklagaren eller polisen? Ovan i kapitlet om den allmänna debatten finns ett par yttranden från dessa myndigheter, i samband med våldsanvändning mellan idrottsutövare som fått medial uppmärksamhet.

En åklagares påstående att om ishockeyspelare slåss på rinkens är det en sak, men då våldshandlingar sker utanför sargen är det en angelägenhet för polis och åklagare, förtjänar en kommentar. Vad avsågs egentligen - utdelar han en slags informell straffimmunitet för ishockeyslagsmål?

Beträffande knytnävsslaget i Helsingborg hänvisades till att det inte funnits anledning att anta att misshandel begåtts, samt att brottet inte fallit under allmänt åtal. Polisens bedömning att händelsen var något som idrotten kunde hantera inom sitt eget regelverk är dock något märklig - resonemanget är inte straffrättsligt hållbart då idrottens regelverk och bestraffningsorgan inte har någon officiell straffrättslig status. Ska man vara konsekvent ska man i så fall resonera likadant exempelvis beträffande interna uppgörelser i kriminella gäng.

Anledningen till att just denna händelse, som inte är unik i sig, fick så mycket uppmärksamhet är givetvis att en av Sveriges största fotbollsspelare var inblandad. Men det är också ett intressant fall eftersom händelsen exemplifierar just ett sådant gränsfall, vars straffbarhet synes vara svår att bedöma. Det är inte ett uppenbart användande av övervåld, då Henke Larssons påstående om att han endast försökta knuffa bort sin motståndare inte kan lämnas helt utan beaktande. Förhoppningsvis grundade sig åklagarens beslut att inte väcka åtal verkligen på att han inte förväntade sig en fällande dom, och inte på den mediala uppmärksamheten.

Att få fall leder till åtal, trots att inte torde råda brist på bevis då en match vanligen har tusentals vittnen (att de kan vara motstridiga borde inte vara ett oöverstigligt problem) och dessutom ofta dokumenteras med videokamera, är säkert delvis en resursfråga. Men man kan ana att det också handlar om attityd. En viktig aspekt är i och för sig att det kan vara svårt att föra ett åtal när inte ens brottsoffret samarbetar; så motiverade en åklagare sitt beslut att lägga ned förundersökningen. Men det torde vara sällan som åklagaren ens inleder en förundersökning. Det tycks istället i princip vara en slump vilka fall som utreds eller ens polisanmäls, och vilka fall som förblir en anteckning i matchdomarens protokoll.

Att idrottsvåldet, först och främst ishockeyslagsmål, i ökad utsträckning skulle underställas straffrättslig bedömning efterlystes nyligen av en riksdagsledamot, men av justitieministerns svar framgick att regeringen inte upplevde situationen med idrottsvåldets upplevda straffimmunitet som ett problem som borde åtgärdas.

När det gäller boxning uttalade Riksåklagaren på 50-talet att det var folkhälsan, förströelsen och samtycket i kombination, som gjorde att samhället inte ska straffa den som ger slagen. Denna förklaring till

boxningsskadornas ansvarsfrihet får, i avsaknad av åtal på området, anses fortfarande vara representativ för åklagarväsendet.

6.3 Rättssäkerhetsdiskussion

Det råder en juridisk osäkerhet kring hur straffrihet för våld som tillämpas i samband med idrottsutövning ska motiveras. Därmed uppkommer oundvikligen problem med förutsebarhet samt tveksamheter i förhållande till legalitetsprincipen.

Av rättssäkerhetsskäl bör man undvika att straffrättsliga frågor får sin lösning utanför lagen. Att införa en lagstadgad ansvarsfrihetsregel för förutsebart våld inom ramen för frivillig idrottsutövning torde inte vara otänkbart. En sådan regel finns i några amerikanska delstater.¹³⁷

En annan tänkbarhet är att åtminstone lagreglera möjligheten att använda andra ansvarsfrihetsgrunder än de lagstadgade, kanske som någon form av generalklausul som förklarar att exempelvis social adekvans kan beaktas. På så sätt tydliggörs förekomsten av i dagsläget oskrivna ansvarsfrihetsgrunder; men några större vinster i fråga om förutsebarhet uppnås inte.

Det är uppenbart att det ligger ett rättssäkerhetsmoment i att grunda allt för många bedömningar på oskrivna ansvarsfrihetsregler. Å andra sidan är det viktigt att rättsläget motsvarar den samhälleliga utvecklingen – det måste finnas utrymme att beakta de sociala värderingar som gäller för närvarande. Idrottens särställning får väl emellertid anses socialt etablerad vid det här laget.

Osäkerheten kring vad som gäller och den inofficiella policy som möjligtvis finns hos vissa polis- och åklagarmyndigheter kan bidra till den negativa anmälningstendensen. Finns det något incitament att anmäla en upplevd kränkning, när man inte känner till sina rättigheter, när man möter motstånd runt omkring sig eller om man vet att få anmälningar leder till åtal? Samtidigt måste man inse att det inte alltid finns ett intresse åtal. Om både allmänheten och även den idrottsman som blivit utsatt för våldet anser ett rättsligt efterspel onödigt, eller ”tramsigt” som uttryckts ovan, riskerar respekten för rättsväsendet att förringas. En bättre kunskap hos idrottsutövare om vad som gäller kunde vara värdefullt ur båda dessa perspektiv.

Rättssäkerhetsaspekten gäller även idrottsreglerna som rättssystem. I erforderliga fall sanktioneras överträdelser av spelreglerna, vilka inte sällan även är överträdelser av straffbestämmelser i brottsbalken, av idrottsförbundens respektive disciplinnämnder.

Det idrottsliga bestraffningssystemet är välorganiserat och tycks tillgodose den kontradiktoriska förfarandepincipen, vidare ges möjlighet till överprövning. Det är heller inte ovanligt att ordföranden i ett specialidrottsförbunds disciplinnämnd har juridisk bakgrund, ofta som domare. En sådan bakgrund är obligatorisk för ordföranden i

---

¹³⁷ Se till exempel North Dakota Cent. Code 12.1-17-08(b).

Riksidrottsnämnden. Den juridiska kompetensen är med andra ord god. Dessutom är en fördel gentemot ordinär domstolsbehandling är att besluten är betydligt snabbare, och att önskat beteende därmed beivras med det samma.

Disciplinnämnder som substitut till de vanliga domstolarna är emellertid ingen önskvärd ordning. Domstolsbehandling har som syfte att visa vad samhället accepterar, och den allmänpreventiva såväl som den individualpreventiva effekten torde vara större vid en rättslig sanktion. En risk med att låta idrottsvåld endast prövas i disciplinnämnder kan vara att klubben har överseende med en viktig spelares överträdelse för att slippa riskera en avstängning. I sådana fall riskeras att ingen markering alls görs mot våldshandlingar. Det är viktigt att inte alltför mycket våld accepteras, både ur ett idrottsligt och ur ett samhälleligt perspektiv. En annan risk är att liknande gärningar bedöms olika i beroende på i vilken idrott disciplinnämnden ingår – en rättsosäker inkonsekvens.

Som komplement i fall där våldsincidenter av olika anledningar inte åtalas fyller disciplinnämnderna sin funktion. Men för att idrottsrörelsens autonomi och dess statliga stöd ska kunna motiveras, krävs att den tar hanteringen av våld på allvar. Det krävs att rapporteringssystemen beträffande våldsincidenter fungerar och att bestraffningssystemet håller en förutsebar och rättssäker nivå.

Det kan nämnas att det i vissa sammanhang framförts önskemål om ett slags ”idrottsdomstol” där både juridiska och idrottsliga experter finns representerade, då det ansetts att de vanliga domstolarna inte alltid har den idrottsliga kompetensen.¹³⁸ Jag tror dock personligen inte att det är där problemet ligger. Av rättsfallsreferaten framgår att domstolarna i hög grad tar hänsyn till den idrottsliga kontexten; kanske ibland alltför mycket hänsyn. Någon juridisk grund för de strafförmildrande omständigheter som tingsrätterna, och även hovrätterna, väljer att beakta tycks inte alltid finnas. Istället verkar det som att man gör en bedömning som utgår från hur folk i allmänhet uppfattar hur våld på idrottsplanen ska bedömas, nämligen tolerant och mot bakgrund av att spelet är förenat med en aggressiv och upphetsad stämning. Om man vill framhäva betydelsen av att rätten överensstämmer med det allmänna rättsmedvetandet, är domstolarnas argument adekvata, men i förhållande till legalitetsprincipen finns mer att önska.

Återigen måste påtalas behovet av ett rättsligt klargörande i form av ett prejudikat.

6.4 Slutsats

Av uppsatsen har framgått att det finns ett motstånd till att åtala våld på idrottsplanen. Motståndet finns hos idrottsrörelsen och hos åskådarna – vilka ofta uppskattar hårt spel – men också hos åklagarna själva. Det går inte alltid att hänvisa till att man inte kan emotse en fällande dom, när en

---

¹³⁸ ”Idrotten har ett eget rättssystem”, Apropå 4-5/2004.

översyn av rättspraxis visar att domstolarna i ett stort antal domar som rört förhållandevis vanliga, men förvisso grova, överträdelser på idrottsplanen gjort bedömningen att beteendet är straffbart.

Vid en sammanfattning av vilket beteende som verkligen är straffbart kan konstateras, att straffbart våld är våld som går utöver vad en idrottsutövare kan räkna med genom deltagande i spelet. Därav följer att gärningen ska vara regelvidrig enligt idrottsgrenens regler. Men en deltagare måste ofta räkna med att en motståndare kan begå även en regelvidrig handling. Därför torde ett krav för straffbarhet vara att gärningen också går utanför spelets idé. Det gör att den oftast utövas utanför kamp om boll eller puck. Det konstateras bland annat i hovrättsfallen från 1966 och 1995. Den "gråzon" som nämns i kapitel 3.4, tycks alltså vara strafffri. Men en vidare innebörd av "spelets idé" finns inte i praxis. En utgångspunkt som nämnts i litteraturen är gärningens syfte – är gärningen ett led i att nå ett idrottligt mål kan den sägas omfattas av spelets idé.

Boxningens rättsenlighet har länge varit en omtvistad fråga, men i praktiken en ganska okontroversiell sådan. Trots den livliga debatten får man nog konstatera att rättsläget är relativt klart. De medicinska skadeverkningarna av boxning har utretts i flera statliga utredningar - det samhälleliga ansvar som staten har att motverka att dess medborgare skadas har därmed tagits på allvar. Ett förbud har inte ansetts nödvändigt. Regelenlig boxning eller annan kampsport har aldrig varit föremål för åtal.

Beträffande såväl boxning som lagsporter hänvisas ofta till samtycke för ansvarsfrihet, men situationen är något annorlunda vid de senare. I lagsporterna har man, även om man "gett sig in i leken" de facto inte samtyckt till att utsättas för vilken skada som helst. Här uppkommer betydligt mer komplicerade juridiska spörsmål än beträffande boxningen. Åtminstone det grövre våldet är mer oförutsebart, då det oftast rör sig om handlingar som otillåtna enligt spelets regler. Vad en spelare kan förväntas förutse, är också vad han eventuellt kan samtycka till. Just därför dras gränsen just vid handlingar som inte bara faller utanför spelets regler, utan också utanför hela spelets idé.

Det har från olika håll hävdats att samtycke inte kan räcka som förklaring för ansvarsfrihet för det våld som förekommer i idrottsliga sammanhang. Istället, eller som komplement, hänvisas till den grund som kan kallas social adekvans – gärningar som allmänt sett anses godtagbara i samhället. Teorin om social adekvans som ansvarsfrihetsgrund har uppkommit för att rättstillämpningen ska överensstämma med det allmänna rättsmedvetandet. En sådan överensstämmelse är grundläggande i en demokrati. Man kan också hänvisa till "atypiska gärningar"; en gärning som straffbestämmelsen inte var avsedd att träffa. Teorin används dock sparsamt i praxis, men så är det också riktigt att man bör vara försiktig med oskrivna straffrättsliga regler.

Jag själv är inte helt säker på att man måste kombinera samtycke med en ansvarsfrihetsregel om social adekvans. En samtyckets begränsning är att man inte anses kunna samtycka till grov misshandel. Ett dylikt straffrättsligt ställningstagande bygger på att samhället vill markera att sådana allvarliga

kränkningar aldrig är ok. Att då gå bakvägen och åberopa ett nytt institut – att handlingarna är straffria för att de är socialt godtagbara i samhället – framstår som motsägelsefullt. Det är däremot nödvändigt för en ansvarsfrihetsregel om social adekvans att träda in, om man anser att samtyckets begränsning ligger i att det inte går att samtycka till det eventuella förverkligandet av en risk. Enligt min mening samtycker man emellertid samtidigt som man samtycker till en viss risk till den aktuella riskens förverkligande. Om skadan är väldigt oväntad, så att man knappast kan anses ha samtyckt till den, bör också gärningen vara straffbar.

Skillnaden synes ligga i att beträffande samtyckets begränsade räckvidd i förhållande till grov misshandel handlar det individens frihet, medan social adekvans handlar om det allmänna rättsmedvetandet i stort. Just när det gäller idrottsvåld har de sociala värderingarna i samhället tillmätts betydelse framför individens självbestämmanderätt.

En annan möjlighet är att, som Jareborg, använda teorin om otillåtet risktagande. Då behöver man inte använda sig av några ansvarsfrihetsregler förrän det konstateras att gärningen överhuvudtaget är brottslig. Problemen förblir dock desamma. Man måste fortfarande avgöra var gränsen går för när ett otillåtet risktagande skett, och återigen hamnar man i en diskussion om förutsebarhet och om godtagbart beteende i samhället.

Även idrottsrörelsens självbestämmanderätt är begränsad – även om det ibland kan framstå som att det finns en rättstat i rättsstaten. De två bestraffningssystemen kan dock med fördel användas tillsammans. Idrottens disciplinnämnder fyller en lucka. För faktum är att straffrättslig beivran av våld på idrottsplanen är kontroversiell. Detta trots att de flesta - med undantag för en del förespråkare av ishockeyslagsmål - torde vara överens om att överdrivet våld inte är eftersträvarvärt vare sig på idrottsplanen eller någon annanstans i samhället.

Vem är det då som har den avgörande rollen i att så få fall av uppenbar våldsutövning leder till domstolsbedömning?

Domaren lämnar inom de flesta lagsporter en matchrapport till disciplinnämnden efter varje match, där det ska framgå om det inträffat några allvarligare incidenter. Några incidenter sanktioneras internt. Men steget tycks långt därifrån till att göra en polisanmälan. Troligtvis övervägs polisanmälan inte ens i de flesta fall, och framför allt föregås underlåtenheten att anmäla knappast av några juridiska diskussioner om ansvarsfrihet, utan grundas i en uppfattning att idrotten är en egen rättssfär.

Det är också publiken, det vill säga allmänheten, som avgör vad som bör beivras rättsligt. En idrottsmatch har inte sällan tusentals åskådare, som ju alla är potentiella polisanmälare. Ändå är det oerhört sällan en åskådare gör en polisanmälan av någonting som skett på plan. Inte heller den som blivit utsatt, eller dennes anhöriga, finner alltid att incidenten värd att anmäla.

Samhället och staten har den rollen att de ska ingripa i lagstridigt beteende, och misshandel är trots allt inget angivelsebrott - men något ingripande sker sällan i dessa fall. Det finns helt enkelt inget intresse i att åtala denna typ av händelser, inte heller hos åklagarna. Av de händelser som blir polisanmälda

är det få som leder till åtal. Polisen och åklagarna har därför en stor del i förklaringen.

Bland de fall som verkligen nått domstol, överväger de fällande domarna. Det betyder på att man inte kan nå full straffrättslig ansvarsfrihet bara för att man befinner sig på en idrottsplan, via ett juridiskt resonemang. Att våldsincidenterna på idrottsplanen sällan straffas beror istället på alla de led innan domstolen – offret, vittnena, idrottsledningen, polisen och åklagaren.

Klart är att idrotten innehar något av en straffrättslig särställning. På vilken grund är däremot oklart. Det saknas både ett specifikt lagstadgande och förtydligande prejudikat. Någon generell straffrättslig immunitet finns inte för alla de fall av uppenbar våldsanvändning som trots tusentals vittnen aldrig leder till åtal. Men väl en informell sådan.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck:

SOU 1961:46
SOU 1982:22
SOU 1988:7
SOU 2003:24
SOU 2008:59

Prop. 1969:118
Prop. 1993/94:130
Prop. 2005/06:147
Prop. 2008/09:126

Riksdagens prot. 1924. Bihang. Motioner. AK nr 270
Motion 1971:21
Motion 1975/76:185
Motion 1996/97:Kr504
Motion 2001/02:Kr312
Motion 2005/06:Kr23

Skriftlig fråga 2008/09:771

Riksåklagarens ärende AD 592/59

Beslut från Länsstyrelsen i Örebro Län 2007-01-10 Dnr: 216-15339-2006
Beslut från Länsstyrelsen i Örebro Län 2006- 12-14 Dnr: 216-16113-2006
Beslut från Länsstyrelsen i Örebro Län 2008-05-30 Dnr: 216-05619-2008

Litteratur:

Agge, Ivar: *Straffrättens allmänna del III*. Stockholm 1964

Bengtsson, Bertil: *Skadestånd vid sport, lek och sällskapsliv*. Stockholm 1962

Carlsson, Bo: "Rättens hantering av vrede, provokationer och samtycke inom idrotten". I: *Idrottsjuridisk skriftserie Nr 12, Artikelsamling 2007*. Växjö 2007

Ekelöf m.fl: *Rättegång I*. Sjunde upplagan, Lund 1990

Evald m.fl: *Idræt & Jura*. Danmark 1997

- Gardiner, Simon: *Sports law*. Great Britain 2001
- Hellspong, Mats: *Boxningssporten i Sverige: en studie i idrottens kulturmiljö*. Uddevalla 1982
- Jareborg, Nils: *Straffrättens ansvarslära*. Uppsala 1994
- Jareborg, Nils: *Allmän kriminalrätt*. Uppsala 2001
- Lindfelt, Mikael: *Idrott och moral. Reflektioner över idrottens ideal*. 1999
- Lindstedt m.fl: *Idrottsjuridik*. Stockholm 1976
- Malmsten, Krister: ”Idrottsvåld – regelkonformitet och rättsstridighet”. I: *Straffrättsliga studier tillägnade Alvar Nelson*. Uppsala 1985
- Malmsten, Krister: *Idrottsvåld och idrottstvister – 138 rättsfall*. Kristianstad 1994
- Malmsten, Krister: ”Culpavariabler vid idrottsskador”. I: *Idrottsjuridisk skriftserie Nr 5, Artikelsamling 2000*, Ödeshög 2001
- Malmsten, Krister: *Idrottens bestraffningsregler med förklaringar*. Stockholm 2002
- Norberg, Johan R: *Idrottens väg till folkhemmet*. Mölndal 2004
- Rosengren, Björn: ”Den lagliga boxningssporten”. I: *Svensk Juristtidning* 1983 s. 56
- Sjöholm, Sten: ”Vad gör boxningsmisshandeln rättsenlig?”. *Svensk Juristtidning* 1983 s. 238
- Strahl, Ivar: *Allmän straffrätt i vad angår brotten*. Lund 1976

Övriga källor:

Brå: ”Idrotten fungerar som ett filter mot riskmiljöer”, Apropå 4-5 2004

Brå: ”Idrotten har ett eget rättssystem”, Apropå nr 4-5/2004

”På djupet: Våld – en naturlig del av idrotten?” *Svensk Idrott*, nr 4 2008

Aftonbladets internetupplaga (senast kollade 2009-04-24):

Alfelt, Stefan: ”Ett åtal mot Henke kan bli förödande för idrotten”

<http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/allsvenskan/article430575.ab>

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article430801.ab>
<http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/allsvenskan/article430899.ab>
<http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/allsvenskan/article230677.ab>
<http://www.aftonbladet.se/sportbladet/hockeybladet/sverige/elitserien/article4218655.ab>

Expressens internetupplaga (senast kollade 2009-04-24):
Rydhagen, Maria: Överåklagare ska inte döma fotboll
<http://www.expressen.se/kronikorer/1.404683>

<http://www.fotbollsexpressen.se/Nyheter/1.403345/har-gor-henke-som-zidane>
<http://www.fotbollsexpressen.se/1.403671>
<http://www.expressen.se/1.403400>
<http://www.expressen.se/1.403393>
<http://www.expressen.se/1.403766>
<http://www.expressen.se/1.405433>

Metros internetupplaga (senast kollade 2009-04-24):
Wahlberg, Stefan: "På arenan kan du ännu slåss lagligt"
<http://www.metro.se/se/article/2006/08/25/06/5926-32>

<http://www.metro.se/2009/03/18/55587/elitspelaren-slogs-ner-mitt-under-mat/>

Sydsvenskans internetupplaga (senast kollad 2009-04-24):
<http://sydsvenskan.se/sport/article179270/Henke-anmals-till-tavlingsutskottet.html>

<http://archive.corren.se/archive/2009/2/17/k3wvuka7uefhru1.xml> (2009-04-24)

www.rf.se

Riksidrottsförbundets stadgar från år 2007

<http://www.lansstyrelsen.se/orebro/Pressrum/Nyheter/2006/Kampsportsbeslut.htm> (2009-04-24)

Europarådets rekommendation R (99) 11

2007 North Dakota Century Code

Skriftlig intervju med Krister Malmsten 2009-04-27

Skriftlig intervju med Carina Maxson 2009-05-18

Rättsfallsförteckning

NJA 1930 s. 463

NJA 1938 s. 69

NJA 1946 s. 28

NJA 1957 C 676

NJA 1974 s. 614

NJA 1978 s. 356

NJA 1985 s. 89

NJA 1992 s. 85

NJA 1993 s. 553

NJA 1997 s. 636

NJA 1999 s. 460

SvJT 1966 ref. s. 57

SvJT 1967 ref. s. 49

RH 1995:23

Svea HovR, avd. 7, B 1174/75, DB 286/75

Göta HovR, avd. 3, B 829/81, DB 288/82

HovR:n för Västra Sverige, avd. 1, B 1025/81, DB 4/82

HovR:n för Övre Norrland, B 237/82, DB 2066/83

Svea HovR, avd. 4, B 1762/83, DB 74/84

HovR:n över Skåne och Blekinge, avd. 3, B 936/83, DB 3236/84

HovR:n för Västra Sverige, avd. 4, B 578/85, DB 108/85

Göta HovR, avd.1, B 634/87, DB 674/87

HovR:n över Skåne och Blekinge, avd. 3, B 1111/88, DB 3080/89

Göta HovR, B 3449-07

Sunnerbo HR, B 223/66, DB 300/66.

Uppsala TR, B 1326/74, DB 1319/74

Jönköpings TR, B 101/75, DB 188/75

Lindesbergs TR, B 75/79, DB 134/79

Borås TR, B 711/79, DB 756/79

Borås TR, B 429/80, DB 706/80

Lindesbergs TR, B 52/80, DB 117/80

Hässleholms TR, B 57/82, DB 176/82

Hässleholms TR, B 182/82, DB 329/82

Ystads TR, B 205/83, DB 9/84

Växjö TR, B 589/83, DB 73/84

Skellefteå TR, B 125/86, DB 202/86

Norrköpings TR, B 815/88, DB 855/88

Skellefteå TR, B 308/89, DB 56/90

Stockholms TR, avd. 11, B 7592/93, DB 1932/93

R v. Moss (2000) [UK]

R v. Chapman (1989) [UK]

R v. Birkin (1988) [UK]